

vseh dežela

Proletarci

združite se!

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 2 (No. 2).

Chicago, Februar 1906

Leto I. (Vol. I.)

Vsem sodrugom in naročnikom na znanje!

S prvo številko "Proletarca" so slovenski zavedni delavci v Ameriki stopili v javnost, ustanovili so list, ki je v resnici lastnina vseh zavednih slovenskih delavcev, ki so organizirani v ameriških socialističnih klubih.

Do danes slovenski delavci v Ameriki niso imeli lista, v katerem bi lahko povedali odprto svoje misli, ker je vsaki lastnik slov. ameriških časnikov privolil le to priobčiti, kar je neslo njegovega "kšeftu". Se le z ustanovitvijo "Proletarca" se je naredilo konec tem žalostnim razmeram, razmeram, ki so vstvarile med ameriški Slovenci dvomljive ekzistence, ki so slovenske ameriške delavce zavajali na kriva pota, mesto da bi jih poučili, da je kapitalizem edini smrtni sovražnik delavcev.

V "Proletarcu" bode lahko vsakdo povedal svoje misli, ne da bi se mu bilo treba bati, da se bode dopis zavrgel, ker morda ne ugaja uredniku ali komu drugemu. "Proletarec" bode prinašal ameriške novice, satirične notice, socialno gospodarske in politične članke, zgodovinske spise, po-vesti, črte itd. Izhajal bode sedaj le enkrat v mesecu na osmih ali več straneh. Cena za celo leto mu je le 50c. Naročnina naj se pošilja sodrugu Antonu Prešernu, 678 W. 17th St., Chicago, Ill., vsi rokopisi pa uredništvu "Proletarca", 683 Loomis St., Chicago, Illinois.

Andrej Poravne, Anton Prešern, predsednik. tajnik.

Od blizo in daleč.

— Vsaki hlapec je svojega plačila vreden. Grof Osten Sacken, ruski poslanec v Berlinu, je izročil nemškemu državnemu kancelarju Buelowu v imenu očke-carja red sv. Andreja — ali po domače pasjo znamko, ker je v državnem zboru nahrulil ruske revolucionarce z berači. Človek, ki čuti v sebi pasjo dušo, tudi zasluži, da se ga odlikuje s pasjo znamko, da se mu ognejo ljudje, ki čutijo še iskrico človeškega dostojanstva v sebi.

— Kulturni narod dandanes v resnici v kulturi napredujejo. Vsaj bojni klie generala Orlova, katerega je poslal očka-car v baltiške provincije, to očitno dokazuje.

Z vsemi sredstvi bo dušil vstajo! Vsaj tako je rekel general Orlov sam. Ako bo kdo le skremžil obraz napram kakemu vojaku, bo že vstreljen kakor zajec.

V baltiških provincijah so se dvignili kmetje, ker jim ni bilo več živeti kakor ljudje. In radi tega jih bode dal Orlov v imenu kulture obešati in streljati. Pač čudna kultura!

— V jugozapadni Afriki je guverner po kratkem nagovoru vprašal jetnike — Herere, ali niso sami provzročili vojno z Nemčijo. Hereri so iz strahu potrdili vsako vprašanje guvernerja. Čestni roparji dandanes niso tako nesramni, da bi oropane- ga človeka prisilili izreči, da je on napadel roparja. Takih dejanj so zmožni le guvernerji, današnjih kapitalističnih držav.

Bavarski prince-regent Luitpolt je vsem častnikom, ki so se odlikovali v jugozapadni Afriki v morjeju Hererov, podelil svetinjec, križec itd. — sploh pasje znamke, ki bi bile bolj na mestu, ako bi jih nosili psi okoli vratu, da bi se jim ne bilo treba bati koga drugega, kakor da jih bodo nosili ljudje, sploh bitja, o katerih trdijo naravoslovci in filozofi, da so najvišja na svetu. Tudi dokaz, da živimo se v dobi pomizne pasje kulture.

— V Hamburgu so socialisti prav očitno demonstrirali, ker se hoče delavcem vkrasti volilno pravo. V neki ulici so zgradili barikado, odkoder so prav zivarno odgovarjali s puškami uniformiranim biricem, ker so jih hoteli pregnati v imenu zakona. Demonstracije v Hamburgu na Lipskem, v Drazdnam itd., le dokazujejo, da so se nemški delavci pričeli tudi zavdati svoje moči, da so pričeli misliti s svojim mozganom, da se tudi v Nemčiji buza ljudski vihar.

— Senator Kayner je v javni seji dobro opral Roosevelta glede Monroe doktrine. Konec govora je rekel: "Jaz ljubim svojo ameriško zastavo a rajše jo vidim lezati v prahu in tepniti jo z nogami, kakor da gledam, da vira kot piratska zastava." Seve tudi ta moralna zaušnica bode imela pri Rooseveltu takšen vpeh, kakor če bi človek metal bob ob steno, dokler bode ameriški delavci ob času volitev tako naivni, da bodo svoje največje sovražnike volili v postavodajne zastope.

— V plavžih "Illinois Steel Co." v South Chicagi skoro ne mine teden, da ne bi bilo nekaj delavcev vbitih. Dne 9. jan. t. l. se je pripetila zopet večja razstrelba. Rezultat: En delavec mrtev, pet pa težko ranjenih. Vzlic kazenskemu zakoniku pa do danes še nismo doživeli, da bi bil kak ravnatelj omenjene družbe radi umorov na debelo obsojen v ječo. Naši pravicoljubni državni pravdniki do danes še obtožili niso nobenega. Vrana vrani pač ne izključuje oči!

— Družba za pridobivanje bakra (Amalgamated Copper Co.) je za četletno dividendo izplačala delničarjem en odstotek in pol. Torej narastka za en četrt odstotka. Naobratno pa imajo delavci, ki so delali za delničarje-lenuhe, žuljave roke, upadle obraze, pohabljenе kosti itd. Vzlic temu so pa neke vrste ljudje tako predrzni in nesramni, da trdijo, da je to volja božja.

— Zaani milijonar-trgovec Marshall Field je pred kakimi 14. dnovi

umrl. Marshall Field je bil znan kot največji nasprotnik delavcev, ki je svoje vslužbenec jako umazano plačeval. Vzlic temu so bili pa kapitalistični časnikarji, v Chicagi tako nesramni, da so v svojih umazanih od korupcije zavečih listih pisali, da za Marshall Fieldom ves svet žaluje. Za joč! Marshall Field je bil premeten trgovec, ki je poleg trgovine umel tudi rafinirano izkoriščati svoje vslužbenec. Ako kdo za Marshall Fieldom žaluje, potem žaluje za njim le peščica milionarjev, ker je v njem videla vsikdar vzor — izkoriščevalca.

— V slabo preprokanem članku "Ob propadu", ki je pisav v resnici v "klasici" slovenskih, pišejo g. M. V. Konda, ali malase najeti pisarji za pohijanje socializma v ameriških slovenskih delavcih, naslednje: **Ne zapujamo ljudem, kateri svoj značaj obračajo po svetu, ne zapujamo takim kateri se, odtegnivši se sodni pravici, pripihali v Ameriko, a tukaj biti hočejo rešitelji ljudstva.**

To tudi mi podpisemo z veseljem, a poleg pa še izjavimo: **Ne zapujamo tudi takim ljudem, katere so v Ameriki že serifi lovili radi poneverjenja denarja, ki so bili radi tega hudodelstva že v ječi in so se le radi pomanjkljivih zakonov izognili marogastemu, jetniškemu jopiču.**

— Proletarec — bedasti jarec. Tako se glasi v drugi števi. "Glas Svobode" t. l. Res, pravi kravarški ton! Ali ker človek v s kakšnimi "duševnimi" velikani ima opraviti, mora tudi reči: "Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!"

— Vas bo vihar razdjal, narod bo vedno stal. Tudi te besede je nekdo zapisal v "Glas Svobode", ki po nemarnem izgovorja besedo narod.

Res, bo narod vedno stal, tisti narod, ki s svojimi žulji redi dandanes leno in sito gospodo, tisti narod, ki je dandanes po mišljenju socialističen. Naobratno bo pa šel tisti narod, ki hodi v cilindru, fraku in kuti rakom pet in zabam gost. In to bo zavril tudi naravni, gospodarski razvoj, če je to gospodu dopisovalcu "Glas Svobode" všeč ali ne.

— Vzeti hočemo slovenskemu delavcu v Ameriki najdražje svetinje. Tako se tudi poje v "Glas Svobode". Kaj ne, res lepo in krasno doneča fraza! No, pa kaj čemo? Ako ni v glavi nič, potem se mora človek oprijeti takih fraz, kakršne so obskurni klerikalni in krščansko socialni listi že zdavnej vrgli v koš. Seve je tudi napredek! Pa še kakšen!

— "Nova Domovina", ki je že zdavnaj priznana, da je ena prvih slov. kat. advokatskih listov v Ameriki, je bila v svoji 24. števi zelo neoprezna.

Med drugo advokatarijo, nočed-

stihni hlapec božjih, napram 6 noz. zapovei, na rovas iznajditeljem neomostnim dejanj ten hlapec, se je "Domovina" spustila v kritiko z uskeicevo novo knjigo poezij "Muceenar". To se je zgodilo pa tako nepravično, da bo založnik te knjige "Nova Dom" skoraj gotovo poslal nekaj nagrade za reklamo.

Katoliška cerkev sama neve, kako nevarne advokate ima v svoji sredi, za svoje hlarinjo.

IZJAVA.

V števi 3. "Glas Svobode", z lue 19. jan. t. l., naletam na dopis s podpisom M. Kirar; dopis zahaja iz Waukegan, Wis. (?)

V dopisu se podpisance pritožuje, da svoj čas ni prejel pobotnee glede prodanih blokov, ki jih je vpeljal slov. soc. klub v Chicagi.

Dasi nevem, v koliko je M. Kirar lastnik onega podlega dopisa, sem vendar na razpolago izjaviti njemu in očetu dopisu siedece:

V posesti sem dopisov M. Kirarja, v katerih me je sam, kot vnet socialist pozival, naj mu taeih blokov še dopošljem.

Tistodobno so se vsi izkazi prodanih blokov po zaupnikih, objavili — tedaj se v simpatičnem in nam nenasprotnem listu "Glas Svobode", in to vsake tri mesece enkrat. Ker sem pa jaz tistodobno — ko sem odposlal — na zahtevo Kirarja, še nekaj blokov in mi je na račun vposlal — \$5, odšel iz Chicage, in moje stvari izročil nasledniku Frank Mladiču, mi torej ni bilo možno dati kakega potrdila za sprejeti denar; moj naslednik pa tega tudi ni storil.

Med dobo treh mesecev od tedaj pa "Glas Svobode" ni bilo več glasilo soc. kluba, ker se je lastnik tega soc. uprl, oziar, tem načelom in, stvar ni mogla priti do objave tam.

S lestimi izkazi se je moralo čakati tako dolgo, da je izšel "Proletarec".

V "Proletarcu" pa so vsi tisti, ki so hoteli videti izkaz za podane bloke objavljeni in med temi je tudi M. Kirar!

S tem je stvar razjasnena. Da "Proletarec" M. K. neimponira (T), ni moja krivica, temveč kriv je temu sam, ki nima samostojne sodbe.

Vse dopise priobem, če treba. V Chicaggi, dne 21. jan. 1906.

A. Prešeren, tajnik.

Pozor! **Pozor!**
Dne 17. febr. t. l. priredi slovenska socialistična zveza ob 8. uri zvečer v dvorani sodr. Josipa Polaćeka, 683 Loomis St., Chicago, Ill., veselico v prid "Proletarcu", edinemu slov. delavskemu listu v Ameriki.

Dnevni red: Govori, petje in ples. Vstopnina 15 centov za osebo.

Dane v spremstvu vstopnine proste. Odbor.

JAVNO RAZMOTRIVANJE.

Slovenski socialistični klub v Chicagi je na zadnji seji sprejel naslednja pravila slovenske socialistične zveze v Ameriki, zajedno pa priporočil, da se pravila obelodanijo v strankarskem glasilu, da je vsakemu sodruhu mogoče doposlati popravke k pravilom, ki bodo v prihodnji številki "Proletarca" zopet objavljeni.

Sodruhi, ki se strinjajo s predloženimi pravili, naj svoje soglasje objavijo sodruhu Antonu Prešernu.

Pravila "Slovenske socialistične zveze v Ameriki".

ČLEN I.

"Slovenska socialistična zveza v Ameriki" priporoča program socialistične stranke v Ameriki, vendar pa pripoznava za jugoslovanske socialistične v Ameriki še te le pravila.

Vstop.

Vsaka oseba, bodisi ženskega ali moškega spola, ki je spolnila 18 leto in pripoznava socialistična načela, postane lahko član te zveze.

Vsaki Jugoslovanci, ki je član bodisi katerikoli socialističnega kluba v Ameriki, je isto tako član te zveze in ima aktivno in pasivno volilno pravo.

Namen.

Namen socialistične zveze je razširati v govornu in pisavi socialistične nauke in popularizirati znanost med Jugoslovanci v Ameriki.

V ta namen izdaja zveza v poljudni besedi pisane kajzice, časnike, obdružava shode, kakor ji to dopuščajo denarna sredstva.

Odbor.

Vse zunanje in notranje zadeve zveze vodi odbor, ki sestoji iz gospodarskega, uredniškega in nadzorovalnega odbora.

Gospodarski odbor sestoji iz šestih članov in sicer se voli v to svrhu predsednika, njegovega namestnika, finančnega tajnika, korespondenčnega tajnika, zapisničarja in njegovega namestnika.

Uredniški odbor sestoji iz treh sodrugov, tako tudi nadzorovalni odbor.

Poslovna doba za odbor velja za eno leto.

Volitev.

Vsako leto v mesecu decembru se razpišejo volitve za nov odbor.

V ta namen razpošlje prvi tajačk tiskane ali hektografirane glasovnice posameznim socialističnim klubom, v katerih so organizirani le Jugoslovanci, kakor tudi vsem jugoslovanskim socialistom, ki so organizirani v klubih drugih narodnosti.

Na vsaki glasovnici morajo biti tiskana tudi imena kandidatov. Vendar pa ima vsaksteri jugoslovanski socialist pravo izbiriti ime kandidata, ki mu ni všeč, na njegovo mesto pa zarisati ime katerega drugega sodruha. Pri glasovanju odloči navadna večina glasov. Enakost glasov pomeni, da sta kandidata odklonjena in za odklonjena kandidata so morajo razposlati nove glasovnice.

Glasovnice, ki se vrnejo po preteku enega meseca, prvemu tajniku, odkar so bile razposlane, so neveljavne.

Spremenitev pravil.

Kedar se voli nov odbor, se dajo ob enem tudi vse točke za spremenitev pravil na glasovanje.

Vsi predlogi za spremenitev pravil se morajo doposlati prvemu tajniku do prvega novembra vsakega leta in na zahtevo sodruha obelodaniti v zvezinem glasilu.

Glasilo.

Zvezino glasilo je "Proletarce". Lastnik glasila je vsaki jugoslovanski socialist, ki je član katerega socialističnega kluba v Ameriki.

Uredniški odbor mora objaviti vsaki dopis, katerega je doposlal kak sodrug, ne oziraje se na to, je li kritika vsem všeč ali ne.

Uredniški odbor ima pravico zahtevati v dvomljivem slučaju, da se do-

pisovalec s socialistično vplačilno kajzico izkaže, da je v resnici član katerega socialističnega kluba v Ameriki.

Finančni tajnik mora vsake 4 mesece priobčiti v zvezinem glasilu položaj blagajne.

Krajevna društva.

Kjerkoli živi toliko jugoslovanskih socialistov, da si ustanove svoj lasten klub, si volijo tudi svoj odbor, ki vodi vse notranje in zunanje zadeve kluba.

Mesečne doneske si vsaki klub določi po volji svojih članov.

Mesečne doneske, katere vplačujejo člani, vporabi vsaki klub po svoji lastni samodoločbi za socialistično agitacijo in druge potrebe.

Vsak jugoslovanski socialist, ki živi v kraju, kjer ni katerega jugoslovanskega socialističnega kluba, se lahko pridruži socialističnemu klubu druge narodnosti ali najbližjemu jugoslovanskemu, ali pa slovenski socialistični zvezi, ki ima svoj sedež v Chicagi.

Razsodišče.

Ako bi iz katerikoli vzroka nastale razprtije v zvezi, tedaj uravnava te razprtije razsodišče.

V ta namen voli vsaka preporna stranka dva razsodnika, vsi razsodniki pa petega kot predsednika. Ako bi se razsodniki ne mogli zjediniti glede predsednika, tedaj odloči žreb.

Pri glasovanju za razsodbo pa odloči pri enakosti glasov glas predsednika.

Kdor ni z razsodbo zadovoljen, ima pravico apelirati na razsodnost vseh organiziranih jugoslovanskih sodrugov v Ameriki. Protij tej razsodbi ni priziva.

Zanemarjenje dolžnosti.

Ako bi odbor zveze zanemarjal svoje dolžnosti, tedaj lahko 5 sodrugov stavi predlog finančnemu tajniku, da vsem organiziranim jugoslovanskim socialistom v Ameriki na glasovanje, ali naj odbor takoj odloži svoje mandate, ali pa naj se posluje slo prihodnjih volitev.

Ako se sodruhi izjavijo za odstop, tedaj mora tajnik takoj razpisati nove volitve.

Sedež zveze.

Sedež "Slovenske socialistične zveze v Ameriki" je v Chicagi, Ill.

Kratka zgodovina Slov. Narod. Podp. Jednote in delovanje nekaterih mož v izvrševalnem odboru.

Priobčuje Fr. Petric.

I.

Kaj so v Ameriki Jednote sploh, kakšno mesto zavzemajo v javnem in privatnem ozir, družabnem življenju? — "Jednote" — izraz je prenešen iz češčine — po naše "Zveze", so v Ameriki danes, v privatnem in javnem življenju važen faktor; kajti kjer se masa združuje v svrhu zavarovalnih potreb, v slučaju bolezní ali nesreče, tam je, ako so v izvrševalnem odboru razumni ter za prosveto naroda vneti, idealni možje, prilika dana ljudstvu, zbrano, ki ga tarejo ene in iste nadloge poučiti o vzrokih stanja, spraviti ga na višjo stopinjo izobrazbe

*) Kakor je v "jednotah" prilika dana ljudstvu izobraževati ter ga dovajati k višji kulturi, tako je tudi ta prilika dobrodošla vsem tistim, ki imajo namen to zbrano ljudstvo izkoristiti za svoj žep. Najjasnejšo sliko iz tega lahko povzamemo iz takozvanih "katol. jed.", ki prav nič ne zaostajajo za drugimi humbugi. Iz tega zbranega ljudstva, si je cerkev ozir. nje duhovništvo znalo vedno sistematično, "postavnim" potom izrečati to, kar navadno drugi izsiljuje "nepostavnim" potom prevzamejo za "svojo" odgovornost. — Katol. jed. v Ameriki so pravzaprav oni vir, od koder prihaja toliko erkva in tega poneumnevalnega kšefta v obče.

ter mu mu vdahniti dušo razredno-zavednega delavstva. *)

Vse te zavarovalne organizacije tvorijo pri jugosl. v Ameriki le delaven ali taki, ki si delajo obstanek od teh, torej razredne zavednosti potrebnih ljudje. Vendar pa do danes še ni ene jugosl. zavarovalne organizacije v Ameriki, ki bi se ponašala, da je znala izkoristiti ono priliko, ki se v teh organizacijah vedno nudi. Kakor torej drugod, tako tudi pri Slovenih. Slovenci bi v tem oziru nesmeli biti merilo drugim; menda res nismo vredni!! Da, to bi se lahko zgodilo, a le tedaj, ako bi bili v odborih teh "jednot" zavedni in za narod ozir. delavstvo vneti možje: žal pa, da teh ni bilo in tudi ni. Pred kratko dobo se je sicer mislilo, da se z ustanovo S. N. P. J. uresničijo vsaj deloma pričena načrt, ki naj bi bil nekak "odmev" napram ostalim jugosl. narodom v Ameriki, pa že II. glav. zborovanje te je pokazalo, da je bil vsak, kdor je imel te nade v veliki zmoti.

"Slov. Narod. Podpor. Jednota", s sedežem v Chicagi, Ills., ustanovljena na svobodnemiselnji podlagi, kakor se je takrat naglašalo, je bila zasnovana po potrebi nekaterih svobodnomiselnjih mož mimo že par klerikalnih jednot, ki bi bila v zavarovalnem oziru v slučaju bolezní in nesreče v Ameriki časa primitivna organizacija kot taka, in ki bi nimala ovirati socialnega napredka, ki je v svobodni misli zapopaden, t. j. v gospodarskem ali duševnem oziru.

To je bil nekak tedanji temelj, na katerega so zidali vsi tisti, ki so se obrisli klerikalnega duha; in bili so to tudi socijalisti, ki spričo taciñ temeljev niso imeli namena niti vzroka večni ugovarjati, momeč, da se sčasom jed. moderno prevstroji in, da vsi nedostatkí, ki so zvezani s pričetkom organizatoričnega gibanja izginejo.

Da se socijalisti imeli v resnici nameni za stvarno delovanje v prid slov. delavstvu, njegove gnotni in duševni blagor v Ameriki, v kolikor je mogoče danes od taciñ zavodov pričakovati, pričajo in dokazujejo lahko diskutični članki, ki so izšli tedaj v "Glas Svobode".

Toda stvar je hotela imeti "svoj" kooček. Socijalisti niso bili v milosti; kajti socijalistov je "premalo", da bi tepeem imponirali; od tod tudi socijeje, pa da so te še tako jasno dokazane, za dobre pripoznane, nedosežejo svoje popularne vrednosti. Pa to se nedogaja le od strani vsakdanjih tepeev — mamelukov, ampak tudi od strani tistiñ, ki se radi nazivajo "inteligencija". V ti ignoranci, se vsakdanji mameluk in pa nedeljski filistri najdejo. —

Okoli tedanjih diskuzij so prišli tudi filistri, ki so hoteli dopovedati svetu, da naj bi bila bodoča "jednota" nekak simbol slov. narodnosti v Ameriki; zopet drugi so hoteli videti v njej jugoslov. združenje, 4x4—16; tretji pa so že prorokovali, da bo to tista oznanjevalka in budilka Balkanskih Slovanov, k rešitvi iz pod turoškega jarma itd.; no, pa tudi to je vželo "svoj" konec. —

Seveda, naposled so take reči tudi ideali, čeprav se vidijo le v časih in še takrat v podobi vodne pene.

Posebno naglo izginejo pa tudi te pene tedaj, ako se privleče za kulise nekaj taciñ, katerim je poleg "bratoljubja", socijalizma in ostalih idealov vse vkupaj wuršt, ki pa imajo te stvari vendar vedno na jeziku, poleg pa mislijo svoje konjske misli. Te vrste tiñ se pa tako leve, da jih človek težko spozna na mah. Često-krat preteče mnogo časa, da jih imaš priliko ogledati po perju. En tak slučaj je bil tudi pri S. N. P. J. Šele no preteku 16tih mesecev se je pokazal rezultat teh mnogovrstnih ptičev, in vsih 16 mesecev ima svojo zgodovino o njih.

Prvo, ustavno zborovanje S. N. P.

J. je izhajalo iz pripravljane družava "Slavije", sedaj št. 1 v Chicagi. Iz tega društva, ki je štel takrat okrog 90 udov, se je volilo 8 delegatov na ustanovni shod. 4 delegati so prišli od vnanje strani, katere je poslalo njih društvo, ki se je stega namena ustanovilo, da potem pristopijo k jednoti, ko se shod zaključi, ako se. Skrupaj je bilo torej 12 delegatov. Provisorična pravila je sestavil že pred časom iz dr. "Slavije" izvirni gospodarski odesk, katere je tajnik na sejah čital, ter sprejete točke deloma sam, deloma zapis, beležil.

Takoj prvi dan se je lahko opazilo pretežno mnenje o bodoči jednoti in situaciji, ki je bila z ustanovo v zvezi — namreč: da se gre tu le za novo podjetje, ki naj bi bilo nekak protipih, nekaka koketarija proti že ekzistujočim katol. jednot., med tem, ko so bili fundamentalni pojmi v realnem smislu za blagor rojakov-delavcev postranska stvar ter večini v oza-dju, ali pa jih sploh niso bili zmožni obdniti k življenju kot take; kajti večina teh delegatov ni bila delavsko razrednozavedna; brez kake teoretične podlage se je prilčno domnevalo in ukrepalo po vzoru starih preživelih "jednot", ki nosijo na sebi znak masoničnih obredov. Ta stara moda je bila tem ljudem sveta, nedotakljiva; te tipične običaje so pobrali razni, za moderno smer kot klada mrtvi "leaderji" na smetišču masoničnih (prostozidarskih) asociacij. Staciñ elementov se je snala S. N. P. J., ki nosi danes v jedru faktično, obredno formo prostozidarskega značaja. V znamenju teh obredov se je odprlo tudi prvo zasedanje ustanovnega shoda S. N. P. J. v Chicagi. In še danes mi brni v ušesih citat, ki ga predsednik navadno čita med drugim v otvoritvi seje: "mi nepoznamo razlike med bedo in bogastvom itd..." in ko bi bilo poleg tega zapisano: "to je edina naša nesreča", mislim, da bi bilo stem povedano vse; tega pa v tistem, tako važnem uvodu ni, v tistem uvodu, na katerega se vsak nov kandidat slovesno zaveže postati "bratom"...

Velika napaka je bila — in ta napaka bi se morala vedno, pri vsakem prih. gl. zborovanju popravljati, tako dolgo da bi se prišlo na čisto — ker se je prvotna pravila zajemalo iz starih ozir. za moderno organizacijo neprikladnih pravil. Da se je tistodobno takorekoč moralo ozirati od strani gosp. odeska za pripravo provizoričnih pravil iz taciñ virov, je bilo v prvi vrsti krivo pomajkanje časa; v naglici se pa vsem ni moglo priti v okom. Toda ta naglica šele danes govori, da je bila za mož, ki so bili v podjetju "G. Sv." čuteč, da je skrajni čas, da pride od kod pomoč za vzdrževanje lista potrebna... K temu bi ne bilo treba sicer ničesar pripomniti, ko bi se bil lastnik lista držal vedno ene poti. Danes seveda hoče. Konda predstavljati dve duši z njegovim listom. Prvič hoče ozir. zahiteja, naj socijaliste brezpogojno, tudi kot člani jednote respektirajo ozir opuste jed. zadeve v miru, v drugem oziru pa hoče biti neke vrste socijalist — kar je pa po zdravi logiki nedopustno; ker je hinavsko!

V dnevi ustanovnega shoda se je torej vsem mudilo, da se zvezna jednota ustanovi. Zato se delegatoma na njim nezname moderne stvari o organizacijah ni hotelo utapljati, niti v kake primitivnejše novotarije. Da, take stvari so se zlele delegatom za atentat, ki bi provzročil nepovoljen zaključek na tako težko pričakovano "Narodno Jednoto" — kakršen glas je bil na seji v pretežju. Vse je trpe- lo pod nekakim pritiskom, da se ja čimpreje uresniči zaželjena stvar — celotna. Vse strune so bile napete in s predlogi se je hitelo čez drn in strm. Spominim se še, ko sem utemeljeval nek predlog, da me je poleg sedeči tajnik vlekel za rokavnik ter mrmral,

da brz, da ni časa za tako stvari itd. Brz napreje, do n a š e g a "cilja", je bila deviza.

Pravila so se čitela iz provizoričnega sestavnika, ki je služil kot nekak studenec ter se dodalo sem terti nekaj novega; pravzaprav nič novega, v pravem pomenu besede. Edina nova stvar je bila, ki je pa našla takoj tudi odpor pri indiferentnih delegatih — in ti so sedaj uradniki jed. napr. John Stnić, predsednik; da se "jednota" centralizira — kar se je kljubu odporu nekaternikov vendar doseglo. Za tem predlogom se je jednoti dodalo za naslov "podporna", kar pa ni pravilno; in sicer iz sledečih razlogov: podpora izhaja iz zavodov ali krajev, kamor se neplačaja nikakih assessmentov; zato pomeni to nekaka miloščina; to pa v jednoti, kjer se človek dogovori s posredovanjem pravil in nastavljenim uradnikom, ki jih dalje plačajo in vzdržujejo, nemore pomeniti "podpora", ampak zavarovalnica, ki si jo človek sam odmeri z vzdrževanjem društva ozir. mesečnimi doneski. To je sicer malenkostna stvar, vendar pa v zvezi z dovolj za pravo definiranje ali ločenje "podpora" od zavarovalnice. Tudi ta napaka govori o furjoznosti ustanov. shoda. Pri ureditvi pravil se je sploh premalo pazilo na merilo; kam spada poglavje, je bilo udom teško določiti. V takem slučaju pa so pravila toliko bolj služila centralnemu odboru, ki jih je potem lahko poljubno obračal tako, kakor je njemu bolj kazalo. (Glej članek v letaku z dne 17. vinotoka: "izza kulisa centr. odbora S. N. P. J.") Pravila so bila kot nalašče taka. Seveda v pravilih, kdor jih hoče ali jih je hotel prav razumeti, ni mogel iskati dlake v jajcu, vendar pa za splošne rojake niso bila v redu. Najbolj čudno pred vsem je na naposled to, da so pravila bila enim odbornikom popolnoma pravilna, eni pa so videli za vsakim paragrafom "popolno protislovje" — seveda za njih potrebe. Skratka: pravila, ki so se sprejela na ustanovnem shodu, so imela toliko sence, da so se do II. zborovanja in posebno o priliki tega zborovanja skrivali razni "zajci" za ujo. Mislim pa, da bodo, oziroma so, pravila II. zbora v tem oziru daleč prekosili one prvega in, da bo vsak posamezen paragraf imel toliko moči, da bo, ako bo kazalo v prid jed. odboru, lahko vsacega obrnil po svoje. Poleg ustave, se bude lahko vladalo — kakor danes v "modernih" državah — avtokratično. S takim začetkom beleži zgodovina S. N. P. J. v svojem jedru.

II.

V izvrševalec ali centr. odbor S. N. P. J. je bilo z ustanovo izvoljenih 10 odbornikov, ki so bili nvrščeni predsednikom, podpredsed., I. tajnikom, pom. taj. ali zapisnikar, blagajnik, bol., odbor, porotni odbor in nadzorniški odbor. Za jednotno glasilo se je sprejelo "Glas Svobode", kterege lastnika sta bila tedaj Konda in Medica. I. tajnikom je bil izvoljen Medica, ki je pa ta posel opravljal le par mesecev, potem pa odšel v domovino. (Pride še.)

IZ PREMAGARSKEGA OKRAJA.

Umestno in potrebno se mi zdi, v "Proletarcu", edinem pravem slov. delavskem listu, obrniti se do tovarišev, slovenskih premogorjev in razmotrivati z njimi o premogarskih zadevah.

Iz poročila zadnje konvencije Am. Labor Federation je United Miner Workers Union največja strokovna organizacija, pod vodstvom in priličnojučim vplivom generala Mitchella, pripadajoča A. L. P., koje car je Samuel Gompers, najkonservativnej delavski vodja, kar jih pozna amer. zgodovina.

Pa poročilo zadnje konvencije A. L. F. plačuje redni članovski danek U.

M. W. Union k skupni organizaciji, od 263,000 članov.

Ker imajo razne lokalne unije pasivne člane in je tudi vedno mnogo premogorjev na potovanju, od kojih ni mogoče rednega članararskega davka prejemati, ob enem se pa še tudi v gotovih krajih z razmirami število članov zamolči, da ni potreba polnoštevnege davka plačati in si zamorejo denar v lokalnih blagajnah obdržati. Upoštevajoče navedeno, ni previsoko cenjeno število organiziranih premogorjev v Zdr. drž. na 300,000 mož. Upoštevajoče organizirano delavsko moč, na enem samem strokovnem polju, v premogokopih, je lahko, da ves civilizirani svet obrne svojo pozornost na naše razredno gibanje in življenjsko uprašanje v kratki dobi, če kapitalisti z navadno brutalnostjo proti nam nastopijo.

Premogorji smo najbolj pomilovanija vreden delavci-trpini.

Že ko se premogar odpravlja na delo, je njegov razgled, srce pretreseno — žalostno. Nad razdrapano, od zasusenege pota in raznih jamskih nesug, teško upogljivo obleko — neokretno kot smrekov lub, se v propalem in bledem premogarskem obrazu blišči dvoje svitlih oči, ki skoraj nista privajeni solnčnim žarkom marveč bleči luči iz male svetilke, ki visi cel dan na čepci — premogorjevega pokrivala.

Po vsi pravici lahko zatrjujem, da ni nasveta nevarnejšega delavskega poklica, kot je ravno premogarski. Premogar, ze ko se na delo pripravi in stopi na dvigalo ali motor je v smrtni nevarnosti. Premogokrat se je vrv pri dvigalu utrgala ter se vse moštvo pogreznilo v globino, prišlo so že tudi druge nedostattosti razne vrste, radi družabnega stedenja, ravno pri v vodu ali izvodu premogorjev. Znanu mi je, ko je strojnik, radi predolzege delavnika zmučen in spomni zgubivši — s tako silo vzdigalo v rovi potisnil da se je isti poskodoval in na njem stopoče moštvo smrtno pobabilo. Znanu mi je pa tudi drug slučaj, ko je strojnik spustil stroj na nasprotno stran in moštvo potegnil kviško ter zvernil preko strehe. Če je že na potu k delu in zapustivši delo, vračaje se na dan — premogarja toliko nevarnosti, kaj se le potem, pri delu. Celi dan vživati strupene pline, prah in zaduhli zrak, vse moči do skrajnosti napenjati, kjer vedno preti nevarnost, zmocenemu podzemskemu žrvu — premogarju, z zasutjem plasti premoga ali pa velikanskim nad njim štrlečim skalovjem. Da, premogokrat se je premogorjem mučiti v velikem blatu, kjer še od vrha voda v potokih dolí teče.

Pozabiti nam tudi ni, velikanskih plinovih razstrelb, kteri se vedno ponavljajo in premogokrat vse v rovu se nahajajoče premogorje otkonča, brez občira, kdo je razstrelbo provzročil.

Ni še pozabljena razstrelba v Harwick, Pa., Ziegler, Ills., itd., kjer so bili vsi do zadnjega moža, v rovu se nahajajoči pokončani.

Vse navedeno nam je premisliti iz ene strani, z druge pa se spomnimo, da smo ravno premogorji temelj današnji moderni industriji.

Brez premoga nemorejo žvižgati lokomotive po železnom tiru niti trgovske, kakor bojne ladije plavati po neokoučnih oceanih, nezamore se topiti rude niti vlivati krupovih kanonov. Ker je električna tudi od premoga odvisna, lahko smelo trdim, da je vsa današnja industrija odvisna od premoga (dok se kaj drugega neiznajde) in kakor hitro tega primanjka, mora vse na svetu mirovati.

Glejte, v naših rokah je moč. Mi, ako smo v resnici združeni, zamoremo ves svetovni promet vstaviti že s tem, ako se le trajno zoperstavimo nadalje premog kopati ter ga spravljati na zemeljsko površje.

Torej mi premogorji, ki smo podlagi vsi današnji industriji in, ki danes ne živimo več pod človeškimi pogoji, naj bi po nasvetu slovenskega časnikarja "Sakisera", kakor baje piše v "Glasu Naroda" popustili 10—15 odstotkov na dmini? Sramuje naj se tak kapitalistični lopov še kdaj slov, delavcem pokazati ali pa njegovo jezuitsko zavito kapitalistično eunjo "Gl. Nar." slovenskim delavcem, osobito premogorjem pošiljati, ker ti dobro poznajo razmere in se zavedajo razrednosti ter se veoma socijalističnih nazorov. Pred dvema leti smo popustili 5% po pritisku Mitchella, to seveda, ker so Pensilvanski premogorji sledili Mitchellovemu pritisku in glasovali za rednijo med tem, ko so drugod — osobito v Illinois — glasovali za štrajk.

Dve leti smo torej delali za znižano plačo, podjetniki pa med tem niso premogovega nakupa znižali, marveč zvisali stanovanja, obleko in sploh vse življenske potrebe, — vse, vse med tem časom podražili.

Na narodni premogarski konvenciji v Indianapolis, Ind., kteri se je pričela 16. jan. t. l., na kojoj se je sešlo nad 2,000 del., ki zastopajo premogorje posutnoznih krajev in rovoj se ne bo zaltevalo samo onih pred dvema leti popušenih 5% nazaj, ampak se poleg teh še 10% izvšanja.

Tako je prav in tako tudi biti mora! Ako nas naši voditelji ne bodo vodili naprej, bomo mi naše volje rinili naprej ali pa jih odslovili, nikakor pa ne odnehali od naših pravičnih zahtev.

Če nam je vsaki dan staviti naše življenje v nevarnost, svoje družine prepustiti svoji usodi, vse to nas že več ne teži, toda vedeti hočemo, čemu nam se je žrtvovati in za naše trudopolno delo hočemo tudi vsaj deloma primernege plačila.

Pozdrav tovarišem premogorjem, kakor ostalim zavodnim rojakom.

Simon Kaučič.

Katol. katekizem učí, da je človek ustvarjen za nebesa; praktično življenje pa nam dokazuje, da je človek ustvarjen in rojen tako in zato, da živi — in živi na zemlji. Ker se učí tako — življenje kaže pa drugače, se mora tedaj po nazorih teologov smatirati, da je zemeljsko bivanje le nekaka pripravnica za nebesa; ker mora pa človek, ako hoče doseči cilj, nebesa, živeti po predpisih sv. pisma, nas vodi misel do zaključka; ako je danes sploh mogoče živeti po kakih predpisih.

Sv. pismo, koran itd. so teoretična stran religioznih form, kakor je civilni zakon "merodajen" za državo — zemeljsko državo, kterih praktično stran pa sedanji sistem, v praktičnem življenju ni uveljavil; in to zato ne, ker je sistem močnejši kot pa zakoni.

Nauk za nebesa torej nemore biti pravomočen niti s teologičnega stališča kot tak, dokler vlada tak sistem. Predvsem je treba, da so na kontinentu praktičnega življenja taki pogoji, da se teorija lahko pokliče v življenje in da živi; živi eno z drugim, da ljudje najdejo priliko uveljaviti predpise raznih koranov in civilnih zakonov.

Dnevne kronike nam kažejo, da niti civilni zakoni, ki so umerjeni časoprirnimo, niso in nemorejo biti uveljavljeni v praktičnem življenju tako, kot so na papirju.

Današnji sistem je močnejši kot vsi korani in zakoni in ta sistem ostane tak, dokler ga ljudstvo samo ne poruši.

Človek je ustvarjen, da živi in to dobro in prav živi! Današnji sistem pa vse to onemogočuje.

Zato v boj proti temu krutemu sistemu!

"Proletarca" namen je, v ljudstvu obuditi voljo, da se naj vsak posameznik zaveda svoje samostojnosti povsod; da naj bo vsak posameznik

svoj samostojnik v raznih slučajih, ki jih danes prevzemajo iz dobičkarije razni agentje, ki menijo, da je to njihov poklic — v svoje področje.

Namen drugih listov pa je, da se ljudstvu ne pokaže register znanosti, da se ne da prilike, do volje k samostojnosti, neodvisnosti, da se to ljudstvo ne uči plavati; temveč, sami se hočejo pokazati za dobrodelni faktor v podobi "rešilnih čolnov", v podobi jerobstva! To jerobstvo, ki bazira na neosamosvojitvi mase (neemancipaciji), je mitos (sredstvo) do brezdelne eksistence in prilika do sleparstev!

Zatorej napreje do neodvisnosti jerobstva — do emancipacije!

Predsednik Roosevelt se zadnji čas kaže amer. ljudstvu, kot edino pravega in zanesljivega očeta-jeroba. S svojim "posredovanjem" v kongresu in senatu hoče vzbujati pozornost na se stem, da igra vlogo diplomatičnega klovna. "Vpeljal" bo revizijo napram želez. tarifu, "omejil" bo trust olja in drugo. — Da, lepe reforme, ki značijo, da se bliža 1908. Rezultati ostanejo seveda le na papirju.

G. FRANK MLADIČU V ODGOVOR.

Jaz izjavljam tu odprto, da sem najmanj trikrat vprašal Fr. Mladiča na njegovem domu za potrdilo \$2, ki sta bila založena za "Zoro" na pošti. Ali Mladič se je vselej izognil temu vprašanju s tem, da bole potrdilo že poiskal.

Ferd. Petsche.

Dne 7. jan. sem šla podpisana na dom g. Fr. Mladiča, ker je bil to zadnji dan za v poravnavo računa na pošti glede "Zore", naj se meni izroči dotično potrdilo, ker je bil moj sorog na delu, G. Fr. Mladiča ni bilo doma, pač pa mi je izjavila njegova sorogica naslednje: "Nevem, kje je potrdilo. Nevem se je li izgubilo, zavrglo ali proč vrglo."

Toliko v kratkem javnosti v pojasnilo!

Angela Petsche.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Badaradač. Vaš dopis bodemo priročili v prihodnji števi. Poleg bo izšel tudi članek, kako naj slovenski delavci ulagajo denar v hranilnice v stari domovini, ne da bi se bilo treba posluževati agentov v to. Tudi obširna razprava, kako se je posluževati ameriške pošte pri pošiljanju denarja v staro domovino, bole isto tako izšla.

S. K., LaSalle, Ills. — Dopisnico z dne 18. jan. prejeli; istotako smo prejeli tudi pismo, ki pa za usebino niste Vi odgovorni. Poznamo moža, ki hoče biti gladek kot jegulja in ta se vam je moral vsiliti. Mi le pomilujemo take, ki nevedo kaj zinejo. Da se je treba učiti, je sicer prav povedal, toda pozabil je še N. B., da je v tem predmetu zelo nedosleden.

"Proletarca" poslali. Pozdrav!

Strankarske vesti.

Na zadnji seji slov. soc. kluba v Chicagu so bili voljeni naslednji sodrugji v odbor: Anton Lončar predsednikom; Jože Jerčmenjak podpredsednikom; Ivan Bartel I. tajnikom; Frank Podlipcec, 2. tajnikom; John Petrič zapisnikarjem, Frank Bostič pa njegovim namestnikom.

V nadzorovalni odbor za leto 1906 so voljeni naslednji sodrugji: Jože Ženko, Martin Haus in Jože More.

V klub sta se na novo vpisali 3 sodrugji in ena sodruginja. Klub ima svoje redne mesečne seje vsako drugo in četrto nedeljo v mesecu v dvorani sodr. Jožeta Polaćeka, 683 Loomis St.

PROLETAREC

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

**Slovenska Socialistična zveza
v Ameriki.**

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krona

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

PROLETAREC

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

"PROLETAREC" — PROLETAR- STVU!

Izšel je. — Brez programa? — Ne; na čelu je prinčesel program v eni sami besedi: "Proletarec". — Izšel je iz srede proletarstva; zahtevale so ga naše delavske potrebe v boju zoper kapitalistični sistem. To je glavni princip lista; toda izšel je v prvi vrsti na rovaš nekaterikov, ki hočejo voditi slov. javnost za nos; sami so pripomogli k temu, da se je vrezala palica, ki bo padala po njih hrbtiščih. Veseli nas, da je prišlo tako daleč, da smo spoznali volkove v ovčji koži; in ko lu tega spoznali sedaj, spoznati bi pozneje; in kdo ve, ako bi ne bilo prepozno. —

Chicagoški sodrugi so videli potrebo, njim so bile razmere okoli "Gl. Sv." in S. N. P. J. do pičice znane. Videli so, da se takim potom narodu godi krivica; zapazili so, da je najskrajni čas, da se tem pogubonosnim razmiram za slov. narod v Ameriki naredi en konec — in šli so, računajoč na **zavedno delavstvo**, ki se ga nemanjka poširni Ameriki — ter ustanovili svoj list. Ti sodrugi so bili takorekoč na straži in z ustanovo "Proletarca" so dali znamenje, da je nevarnost tukaj.

Ker pa samo znamenje še neizpremenj potožaja, nepreproči preteče nevarnosti, je dolžnost vsih **zavednih delavcev**, da se na znamenje odzovejo z svojo močjo — v duševnem in gmotnem oziru; da se to znamenje uveljavi dejanski, na braniku narodovih potreb in interesov.

— Vemo sicer, da vsem delavcem list ne bo volji, ker smo pripravljani, da je mnogo taci, ki se za zadnje stvari v Chicagu ne zanimajo; toda sodrugi se na te nemorejo ozirati! Vsem ustreči, gotovo ni bila želja in namen ustanove "Proletarca", posebno sedaj ne, ko je treba stvar očistiti. Provokacija pa neizhaja od strani socialistov, temveč od strani nasprotnikov.

"Proletarec" rojstvo ima svojega očeta v nasprotnikih soc. idej; to se pravi, list se je ustanovil zato, ker so sovražniki sejali seme sovraštva do svobodomiseljih nastopov in idej! — ne pa kakor hočejo nekaterniki, ki jih Konda najame, dopovedati, da je "Proletarec" izšel iz nevoščljivosti in sovraštva.

"Proletarec" se je rodil vsled vzrokov, kakor nastane vse poleg teh; on je torej posledica vzrokov.

Brezdvomno, so v S. N. P. J. delavci, ki se s nastopanjem v jed. ne bode strinjali, a pomagati si tudi ne bodo mogli; ker ako se pritožijo na "Gl. Sv." natele na strogega cenzorja, ki jim dopise jednake vsebine vrže brezusmišljenja v koš. Kaj jim bo drugoga storiti kot obrniti se do "Proletarca"?

Nekaj elementarnega je, da se bo skušalo pobijati sad njih greha — od

strani provokantov — začetnikov vsega tega, t. j. od strani "Gl. Sv.", in da se bo udom jed. prepovedalo stati v zvezi s "Proletarcom", toda to se bo doseglo le tam, na ktere mi itak ne računamo; drugi bodo storili po svoje. "Proletarec" se je ustanovil na konto **zavednih** in ima obenem tudi namen vzgojiti še več zavednežev — na tem stališču "Proletarec" bazira.

"Proletarec" gotovo nima namena pospešiti število slov. listov v Ameriki, pospešiti literarno gnojišče, ampak on hoče biti samostojen od samostojnih posameznikov, ki imajo smisel za svobodni razvoj, svobodno besedo in drugo, ki vodi k spoznanju vsega **dobrega, lepega in resničnega**. "Proletarec" — zavednemu proletarstvu!

Drskar.

ZAPADNA ZAVEZA PREGOVARJEV IN PLAVŽARJEV (W. F. of M.).

Jako zanimivo vprašanje za vsakega opazovalca socialnega gibanja tvori vpliv raznih gospodarskih razmer na delavski sloj.

Na shodih kake lokalne organizacije pivovarniških delavcev gleda človek le veselo obraze, mejtem ko bi videl na shodu mednarodne zaveze pogrebniškov le resne obraze. Zidarji, ali kovači vstopijo ob času kake stavke nanogo energičneje za svoje zahteve, kakor mesarji, dasi je njim delavsko orodje povsem nedolžno.

Vpliv gospodarskih razmer pa ni nikjer tako očividni, kakor vprav v zapadnih plavžarjih in premogarjih.

Že fiziona nevarnosti te vrste delavcev je tako velika, da se delavci polagoma privadajo vsaki nevarnosti, da postanejo predrzni in sični, da se vsaki nevarnosti smeje v obraz. Ti izvoki sami pa ne zadostujejo, da so se delavci organizirali na napredni, revolucionarni — socialistični podlagi, dasiravno so ameriški delavci navadno organizirani v nazadnjaških strokovnih organizacijah, v katerih imajo prvo besedo mesečanski političarji.

Drug jako varen faktor je podobnost. Vsakteri, kdor kolčkaj pozna ameriško zgodovino, vé, da so bili najpogumnejši in najboljši vojaki Washingtona za ameriško svobodo upravi prebivalci "Rocky Mountain States", da so upravi prebivalci teh držav največ pripomogli, da so se Zdr. države osvobodile angleškega jarma. Tudi v meščanski vojni — za osvoboditev zamorcev so bili ti vrti zapadni ameriški grančiarji vedno v prvih bojnih vrstah in tako pripomogli do poraza južnih držav.

Po končani meščanski vojni so ti ameriški grančiarji odšli proti zapadu v Skalnato gorovje, le nekateri so se na prostranih ameriških poljanah naselili kot kmetje. Na pacifičnem obrežju, ki je jako prilagodno trgovini in obrti so vsled izseljevanja proti zapadu kmalu nastala cvetoča mesta. S tem je zginila tudi granica, ostala je le še v zgodovini.

Nikakor pa ni izginil uporni duh v prebivalcih — gorjanceih Skalnatega gorovja. Najboljši dokaz za to trditve je "Zapadna zaveza premogarjev in plavžarjev". Prednamei žensalnoga urednika glasila zaveze so se borili pri King's Mountain in so bili med prvimi naseljenci v državi Tennessee. Res je njegov način bojevanja nekoliko divji, ne jednakomeren, vendar se pa mora reči, da je koristonosen za delavstvo in da se povsem razlikuje od bojevanja družih nazadnjaških ameriških delavskih voditeljev.

Zapadni premogarji in plavžarji so v marsičem posneli bojno taktiko evropskih socialistov, posebno kar se tiče vzgoje delavstva za socialistične ideje in principe. Ali resnici na ljubo moramo konstatirati, da so zapadni plavžarji in premogarji imeli že svoj lasten način bojevanja, s katerim so

umeli kapitalistom vedno zasekati globoke rane.

Zapadna zaveza premogarjev in plavžarjev je darilo stare ameriške granice prihodnosti — je zgodovinska vez med ameriškim revolucionarnim individualizmom in modernim socializmom, je dandanes najboljša razširjevalka in oznanjevalka socialističnih nauk na zapadu.

I kot taki ji želimo obilo vspela!

VOJNA.

Spisal **Kovačev Jože.**

Zadnje nedeljo dopoldne sem bil na Clark ulici. Oster severovzhod mi je podal sněžinke v obraz in mi grenil nedeljski dopoldanski sprehod.

Blizu križišča Madison ulice sem opazil večjo gnečo ljudi, ki je vzlie slabemu vremenu tedovratno zrla v izložno okno neke znane trgovine s slikami.

Ko sem se približal radovedni gručici, sem nehote pogledal v okno. Obstal sem! Gledal in gledal sem tudi jaz nekaj groznega, strašnega!

Videl sem in gledal veliko in realno sliko z rusko-japonskega bojišča, kakršno zamore ustvariti le umetnik-realist.

Tu so bila videti požgana poslopja, tam so ležali mrtveci, imajo grozne jodeže na obrazih in držeč pesti trdo sklenjene, kakor bi hoteli ljudi prepričati o strašnih trenutkih smrtnega boja.

Pri nekem gruču je ležal vojak, vstreljen je bil v prsi. Dozdevalo se mi je, da še živi. Goraka, rdeča kri je curkajala iz majhne rane, z desnico, v kateri je držal pest in velo travo, je pa skočil zamahiti rano, da bi zabil krvotok... morda odlašal grozne muke, katere mu je prizadajala sovražna krogelja?

Na nekem malen griču so pa ležali mrtveci in ranjenci, kakor žito po hudi neviliti. Zemlja je bila razorana od smrtonosnih granat, od krogelj iz brezostrelnih topov in šrapnelov.

Preko teh mrtvečev in ranjencev so pa drveli ruski pešci z nasajenimi bajoneti, sredi njih pa duhovnik visoko držeč topolo, s podobo Krista, s podobo tistega, ki je oznanjeval mir ljudem na zemlji.

Obrazi vojakov so počmehali, na obrazih se jim čita besnost in podivjanost, zemlja je vsa krvava, ranjenci se pa zvijajo vsled grozinih bolečin.

O ironija! Sredi teh podivjanjih, kriviceznih ljudi duhovnik z razpelom v roci...

V imenu Krista jih navdušuje, naj koljejo, morijo, ubijajo!

Ljudje! Ali hočete še boljši dokaz o današnji človeški lažljivosti?

Pustite vendar Krista na miru, ako hočete ubijati, klati in moriti...

Obrnil sem se v stran. Moje dušo je napolnil gnev, ko sem gledal goli človeški binavščini tako odprto v obraz.

In vendar se mi je zjasnil takoj obraz. Spomnil sem se, da še dandanes na milijone ljudi živi, ki oznanjujejo mir, enakopravnost vseh ljudi na gospodarskem in političnem polju, da je doba le še kratka, ko se naši zamare ne bodo več pobijali in klali.

In to daje moji duši z nova pogum, da toliko krepkeje vstopam za idealno človeštva: svobodo, enakost in bratstvo.

KAKO ZASTOPA DUHOVŠČINA NAROD. KORISTI

Piše **Drskar.**

I.

Naša Kranjska ima največ črne zgodovine, katere vsebino so šele zadnji čas obelodanili in razširili med ljudstvo nekateri slov. samostojniki.

Kranjske razmišlje — povprečno, so največ posledice rimsko-papinske po-

litike, kakor napr. v Španiji in drugod, kjer je imela ta politika vpliv in zatočišče pri vladah.

Zgodovina nam dokazuje in današnje obnašanje rim. klerusov potrjuje, da so bila vsa politična in gospodarska uprašanja naše deželice odvisne od Vatikana; od tam so prihajali nasveti, katere je vlada uveljavila in izvrševala.

Vatikan je vedno gledal, da so prisile vse najboljše duševne moči, kakor tudi vsi najbolj gnotni pripomočki v posest klerusa.

Stem se je narodu vzelo življensko moč, da je moral biti suženj tistih, ki so bili na krmilu.

Narodno veslo je bilo v Vatikanu, njegova politična moč in sistem narodnega gospodarstva je papinstvo po svojih agentih vrglo v temnico, kjer so že ležale moči družih dežel in držav.

Vatikan si je znal pridobiti moč nad narodi stem, da jih je življensko kastriral; in to se je pri versko fanatičnih slojih takrat lahko storilo. Da bi se takim barbariskim razmiram prišlo do konca, je bilo sploh nemogoče, ker duhovščina je bila tem razmiram razvajena poleg pa neznačajna in ni z narodom nikdar čutila; naobratno: demoneirala je vse, kar je imelo smisel za blagor naroda in napredek sploh.

Naši zagovorniki rimsko kat. cerkve se pa še danes drznejo govoriti, koliko dobrega je storila kranjska duhovščina v kulturnem ozir, gospodarskem oziru, dasi dejstva povore ravno nasprotno. Mesto da bi se bil narod vzgajal v demokratičnem duhu — za praktično življenje, se je na vladi v najtemnejše katakombe poneumnega neslo. Govorilo se je o napadih od Turkov, da se gre, ali naj v naprej Mohamed bogari na Kranjskem ali "naš pravoodini". Vse te stvari pa so bile le pesek v oči, kajti duhovščina sama je bila gorji od Turkov.

V časih se je sicer vzdignilo nekaj hrupa — vendar se v zgodovini le redko nahajajo taki slučajji — ki je imelo lice, da se razmišlje predrugajico od strani nekaterikov iz med duhovščina, vendar se kaj tacega le ni uresničilo. Taki manevri so imeli le namen, da so ubegle fanatike zopet pridobili nazaj. Na tak način se je le ljudstvo sleparilo.

Malo mož je bilo, ki so ljubili narod vzle temu, da so nosili kuto in talar.

V času protestantizma se je sicer pokazalo par značajnih mož, ki so pa la vedno dekla reakeije in strežnik vsled zaslavedovanja vlade, ki je birim. klerusa — morali begati in kraja v kraj. Rim je bil močan in kot tak je držal svojo brutalno tiaro z vsemi močmi nad pravico. Pregarjanje se je vse svobodomiseljne može, vse tiste, ki so ljudstvu kazali grdobije rim. hierarhije. Skratka: Rim je bil centrala organiziranih roparjev, lopovov, tolovajev, banda brez milosti.

Rimski jarem so občutili narodi od tedaj, ko so se ločili od malikovalstva pa do danes.

Vendar se je vse, oblike izkoriščanja, kakor uzorec jarma v novjšem času snorenilo. Kakor je napredoval duh časa, tako je napredovala oblika lumbuga in sleparstva.

Te neznosno stanje, ki ga je med drugimi kraji rodil Rim tudi Kranjski, je rodilo v narodu edino misel, misleč pošteno, da se odtegne tem razmiram in začel se je seliti v tujino.

Iz dežele nazadnjaštva.

V nobeni evropski državi ne vzdiguje reakeija tako ponosno svojo glavo, kakor na Španskem. Nikjer na svetu se vsaka svobodna misel tako kruto ne preganja, kakor v tej nesrečni deželi, v kateri imajo rimsko-katoliški

duhovniki prvo besedo. Smelo lahko trdimo, da se niti v Rusiji ne preganja tako barbarično ljudi, ki niso z obstoječim zistemom zadovoljni, kakor v deželi sv. inkvizicije. Resnica je, da se v Rusiji skuša vsaki pojav svobodne misli zatreti s silo. Ali sredstva v Rusiji, s katerimi se skuša vničiti klie po svobodi, so vprav otročja in nedolžna napram sredstvom, katere rabijo na Španskem moderni inkvizitorji.

Komaj se je pojavil prvi korak delovskega gibanja na Španskem po ustanovitvi internacionale, že so se pričela tudi kruta preganjanja proti delavskim organizacijam. Prvi udarec je zadel na Španskem delavske organizacije leta 1882. Popolnoma čista strokovna organizacija poljedeljskih delavcev, ki se absolutno ni počela s politiko, socializmom ali celo anarhizmom, se je uničila tem potom, da je bilo osem odborov garotiranih (zadavljenih), kakih dvajset je bilo obsojenih v dosmrtno prisilno delo v afriške kolonije. In to se je zvršilo postavnim, sodnijskim potem v Xerezu. Vlada je pa poskrbela, da je bila vsa Evropa vsled lažnjivih popolnoma iztrte izvitih laži prepričana, da se je šlo za uničenje grozne teroristične organizacije. Obtoženci so bili tudi vsled inkvizitorskih pripomočkov obsojeni radi požganja, ropov in umorov. Še le 20 let kasneje, leta 1902 je zvedel ves svet, da so pravljice o "mano negri" izumili le orožniki, policaji in drugi vladni špičelniki, da so sodniki z groznimi mukami vse izpovedi izsilili iz obtožencev. Vsled splošnega ogrožanja, ki je zavladalo po vsej Evropi, so bili španski krvniki prisiljeni izpustiti vse žrtve brutalne justice po dvajsetletnem življenju v prognanstvu. Ali mrtvih ni mogel nihče več obuditi v življenju, kakor nihče več obuditi k življenju, kakor nikom mladosti.

Deset let kasneje po "mano negra" obravnavi leta 1892 se je veršila obravnava proti vstašem iz Xereza. In zopet je sodišče odborov delavskih društev, govornike in urednike časnikov obsodilo na smrt ali pa v prisilno delo, dasiravno ni imelo nobenega najmanjšega dokaza, da so se vdeležili "nemirov". In zopet so sodniki s pomočjo torture dosegli, da so obtoženci priznali vse, kar so sodniki hoteli. Na podlagi te obsodbe so bili štirje plemeniti možje garotirani, drugi so pa bili zopet obsojeni v prisilno delo v severno afriško kolonijo. Med obsojene je bil tudi Fermín Salvochea, kojemu je bilo prisojenih 12 let prisilnega dela radi vdeležanja pri nemirih, dasiravno je takrat, ko so izbruhnili nemiri v Xerezu, sedel že pol-drogdo leto v ječi v Kadixu. Njegovo obsodbo so inkvizitorski sodniki vtemeljili s tem, da so rekli, da je vodil vstajo iz ječe. Pač smešno!

Sedaj so sledili dogodki hitro drug za drugim s tem razločkom, da so se vršili v Kataloniji, mesto v Andaluziji. Leto kasneje je vrgel anarhist Paulino Pallas bombo v ulici Gran Via v Barceloni, da je s tem protestiral proti grozovitostim vojakov na Kubi in proti grozovitostim Jezuitov na Španskem, in dve bombi je vrgel proti državnemu prevratnežu, generalu Martinez Camposu, katerega je pa le lahko ranil.

Pallas ni zbežal, temveč je vrgel svojo čepico v zrak in zaklical: "Živela anarchija!" S tem je obrnil pozornost na sebe. Prijeli so ga in zaprli.

Vojno sodišče je Pallasa obsodilo na smrt in bil je ustreljen. Na potu na morišče je pel špansko pesem, ki se oričenja s temi vrsticami: "Bolje voliti smrt, kakor biti rob."

Toda vlada ni bila zadovoljna le s smrtjo Pallasa. Da se znebi vseh elementov, ki so košček dišali po svobodomiselnosti, vprizorila je zopet strašno gonjo. Vojno sodišče je zopet rabilo natezalnico in druge enake in-

strumente, da je tem ložje obsodilo obtožence. Obtožencem so zmečkali spolske organe, rezali jim jezike, mečkali in stiskali glave, odtegnili jim vodo, da so bili jetniki primorani piti svojo lastno vodo; pretepali so jih po cele dneve ali jih pa silili, da so morali teči; odtegovali so jim spanec itd.

Neki po nedolžnem zaprt in mučen delavec je prisegel, da se bo maščeval. Bil je to Santiago Salvador, ki je kmalu, ko je prišel iz ječe, dne 21. nov. 1894 vrgel bombo v licejsko gledališče.

Zopet je vlada dala zapreti nebroj nedolžnih ljudi, katere je potem z mukami prisilila do izpovedi. Vlada je celo izročila vso zadevo listim sodnikom, ki so vodili obravnavo "mano negra". Mnogo jetnikov je umrlo vsled groznih inkvizitorskih muk. Še le nekaj mesecev kasneje so aretirali pravega napadaleca Santiaga Salvadora v Aragonu, ki je takoj priznal, da je zvršil napad, zajedno pa dokazal, da ni imel zavestnikov. Dasiravno je bilo dokazano jasno kot beli dan, da je Santiago Salvador sam brez zavestnikov zvršil atentat, vžle tem sodniki niso hoteli izpustiti žrtve, katero so imeli v svojih krempljih.

Pričela se je nova obravnava, pri kateri so zopet muke odločevale. In rezultat te obravnave je bil, da je bilo sedem nedolžnih ljudi obsojenih na smrt, mnogo družih pa v dosmrtno prisilno delo v afriške kolonije.

V mesecu juniju 1896 je zopet nekdo vrgel bombo v ozki ulici Cambios Nuevos v Barceloni proti neki verski poveljnici. Napadalec niso nikdar izsledili, radi tega so pa vladni krvniki kar nemudoma, 300 popolnoma nedolžnih ljudi, med njimi mnogo takih, ki se niso nikdar brigali za javno življenje, so zapeli in grozno mučili.

In pričela se je vršiti znamenita obravnava v Barceloni, ki je ves civilizovan svet seznanila, da je na Španskem tednjava, ki se imenuje Montjuich, in da španska inkvizicija še isto tako deluje, kakor je delovala pred 200 ali 300 leti. O mukah nesrečnih in nedolžnih žrtev je bilo slišati širom sveta, ki so bile tako grozne in strašne, da je ljudstvo imenovalo to tednjavo "castillo maldito" (prokleta tednjava).

300 do 400 jetnikov so zaprti na bojni ladiji, katere so potem vodili v majhnih gručah v inkvizitorski oddelek, kjer jih je orožniški poročnik Portas po znani metodi "svete" inkvizicije grozno trpinčil. Jetnike so ščepali z razbeljenimi kleščami, ravnali jim jezike, rli spolske organe, itd.

Sodniki so bili častniki, preiskovalni sodnik pa major Marzo, ki je kasneje zblaznel. Ta zver v človeški koži je naročila, da se mora jetnike toliko časa mučiti, dokler ne priznajo vse, kar se hoče. Sedaj je obstalo 28 oseb, da je vrglo eno in isto bombo. In preiskovalni sodnik Marzo je izrekel pred sodiščem te le pomenbe besede: "Jaz se ne vklonim pameti, ampak zahtevam smrt za vseh 28 oseb."

Pred sodniki so jetniki kazali svoja raznesarjena telesa in preklekali so vse, kar se jim je z groznimi mukami izsililo. Ali to ni napravilo na sodnike niti najmanjšega vtisa. Marzo je zapovedal odpeljati in izročiti jetnike zopet rabelju. Kmalu so se slišali v sodnijski dvorani obupni kliči, ki so prihajali iz mučilnice. Jetnike so zopet pripeljali pred sodišče in sodišče jih je precej obsodilo na smrt, 70 do 80 pa v prisilno delo.

Druge obtožence, katere je sodišče "oprostilo", so pa po zakonu za anarhiste pregnali v Río de Oro v Afriki, ker je jako slabo podnebje.

Dne 4. maja so ustrelili pod tednjavo Montjuich Tomaža Asheri-ja, Lojzeta Masa, Jožeta Malasa, Jožeta Noguera in Muana Alkino. Ko so prišli na morišče, so vsi zaklicali: "Mi smo nedolžni!" Nekdo je zaklical: "Vi

ste morileci!" Molas je zaklical: "Živela socialna revolucija!"

Vsi evropejski narodi so se zgražali nad brutalnimi španskimi krvniki. Vse evropejsko časopisje, izvzemši listov, ki so v rokah klerikalcev, je protestiralo proti temu krutemu nastopu španskih trimogov napram nedolžnim ljudem. Ali ta klie je ostal glas vpijočega v puščavi. Španski trimogi so uresničili svoje temne namene, zapirali so v ječe in morili ljudi, ako so bili le na sumu, da ne trobijo v klerikalni rog. Španska vlada, na čelu ji Canovas de Castillo je korakala po svoji temni in nazadnjaški poti naprej, ne zmeneč se za protest vseh civiliziranih narodov, dokler ni dne 6. avgusta 1897 mladenič Miha Angiolillo vstrelil Canovasa de Castillo v kopalnišči Santa Agueda.

Angiolillo po dovršenem napadu ni zbežal, ampak je počakal, da so ga prijeli in odpeljali v ječo. Pred vojnim sodiščem je v svojem govoru vzdarjal, da je Canovasa de Castillo radi tega usmrtil, ker je Španijo vladal z inkvizicijo in grozo, ker je na tisoče mladih vojakov poslal v smrt, ker je španski narod, dasi živi v od narave bogato obdarjeni deželi, z neznošnjimi davki spravil na beraško paleto. Sodišče ga je obsodilo na smrt.

In ko je dne 19. avgusta 1897 proti ljudstvu in z lepo donečim glasom zaklical velepomembno besedo: "Germinal!"

Kmalu na to so ga objele železne spone garote — kratko pokanje kosti in izdihnil je ...

Ta kratak obris iz zgodovine španskega delavskega gibanja zadnjih let le dokazuje, da se tam, kjer imajo absolutno farji vlado v rokah, brutalno preganja delavec, da se skuša z srednjeveškimi grozovitostmi uničiti vsaki pojav misli svobodne.

Le tam, kjer je dežela vsled klerikalnega zistema izkoriščana in izžeta, le tam sega narod po drastičnih in nasilnih sredstvih, da se maščuje za sprejete krivice.

Vsled tega je sveta dolžnost vsakega človeka, ki pozna pogubonosnost klerikalizma za narod, da poduči narod o zlih posledicah klerikalizma, da se tako klerikalizmu spodrežejo še pravočasno korenine.

Mi vendar ne želimo, da bi iz lepih slovenskih pokrajin postala nekaka druga Španija.

Na delo torej, kdor ljubi svoj narod in je prijatelj svobode in napredka.

DRUGO BOŽIČNO PISMO.

Solnce pošilja svoje topie žarke v mojo sobo. A vžle temu je zunaj mrz. Solnce je izgubilo svojo moč, ker njegovi žarki preveč počevno zavajajo severno polovico zemeljskega obla. Tudi jaz sedim pri zakurjeni peči in čitam Haeckelovo ljudsko izdajo. Kar zavzviža v veži pismonoša. Moj tovariš, ki je čital zadnjo izdajo Askerevih poezij, je odprl vrata in surrejel od pismonoša mi toliko pri-ljubljeni list "Glas Svobode". Naglo sožem po njem. Pogledam naslove člankov in čitam: Božično pismo. Kaj je to?

Pričenem čitati. Komaj sem oječital nekaj stavkov, že sem bil uverjen, da to ni božično pismo, da bi bilo boljše, ako bi pisatelj prihranil ta dopis do pustnega torka, za naslov pa napisal "Pustno pismo". Vsekako bi s tem zadel v črno.

Res žalostne so razmere v ameriških Slovenceh. Drug družega gledajo kakor pes in maček in mečejo drug drugemu najgrše psovke v obraz. To je res žalostno in abžalovanja vredno. Jaz sem le kratak čas v Chicagi, radi tega mi morda tudi niso znani vsi vzroki tega prepira, torej tudi presoditi ne morem, kdo zastopa pravo stališče. Sploh se mi pa ves prepis dozdeva malenkosten, ker je preveč oseb. Ta prepis sploh ne nosi koristi slovenskim naprednim delavcem. Od tega prepira imajo dobiček

le zakleti sovražniki delavstva. Že star slovenski pregovor s glasi: Ako se prepirata dva, ima tretji dobiček. Ako drugi nezavedni slov. delavci čitajo take psovke si pač nič drugega ne morejo misliti o slovenskih socialistih. Ti si bodo pač mislili, da so ti ljudje še slabši kakor farji. Učiti nas hočejo, pripovedujejo nam o svobodi, enakosti, sami so pa nesložni. Res krasne razmere!

Ako pojde tako naprej bomo sami socializmu — najlepši in najvišji ideji na svetu le škodovali. Radi tega bi bilo umestno, ako bi bilo že tega prepira konec. Jaz mislim, da je vendar še ena pot odprta v poravnavo. Skličo naj se shod vseh zavednih delavcev v Chicagi. Temu shodu naj se predložijo vse preporne točke v preoddek. Delavci se bodo gotovo izrekli za eno ali drugo stran in boj se bode lahko z nova pričel z vso silo proti nenasitnemu kapitalizmu, edinemu smrtnemu sovražniku delavstva.

Slovenski delavci! Obrnite le svoje poglede v Rusijo. Od ruskih delavcev se lahko učite, kako se je treba bojevati za protost in pravico.

Ali ni sramota za nas, ako se medsebojno pripravamo?

Nehajte že vendar enkrat z obrekovanjem in preprirom. Bojujmo se složno za svobodo in pravico, kakor se bojujejo naši bratje v Rusiji.

Vse za svobodo, enakost in bratstvo.

Frank Podlipec.

Opomba uredništva. Ta dopis je poslal so-dr. F. P. uredništvu "Glas Svobode". A gospod M. V. Konda je zavrnil ta dopis, dasi njegov list nosi na čelu geslo: **Kdor ne misli svobodno, se ne more boriti za svobodo.**

G. M. V. Konda smatra to za svobodo, ako se priobčijo le taki dopisi, ki so njemu všeč, ki so koristenosni le za njegov osebni "kšeft".

Uredništvo "Proletarca" je priobčilo ta dopis brez komentara in ga da vsem sodrugom v razpravo.

Chicago, 14. jan. 1906.

Cenjeni sodrugi!

Ker mi je danes nemogoče prisotstvovati seji, sem se namenil napisati nekaj vrstic, da razobložim svoje mnenje o "Proletarcu".

Moje mnenje je, da bi se osebnost povsem opustila in se nadomestila s podučenim in naprednim gradivom. Ljudstvo dandanes nemara čitati grehov nekaterih ehicaških sodrugov, pač pa želi naprednih in agitatoričnih socialističnih člankov. To Vam je pa tudi znano, da z osebnim zagovorom ne bodete nikdar pokazali ljudstvu oniko in izobrazbo, pač pa surovost.

Nadalje se ljudstvo noče naročiti na list in ga podpirati radi osebnosti. N. pr. V La Salle-u sem čul, ako se hoče par ehicaških sodrugov zagovarjati, naj list na svoje troške izdajajo, naj se ne zagovarjajo v listu, ki je namenjen za propagando in napredok in je last vseh svobodomiselnih delavcev.

G. M. V. Konda je lastnik svojega lista, on torej lahko to dela. Mi pa tudi vemo, da bode vprav s tem blamiral samega sebe in svoj list.

Jaz sem Vam s tem pojasnil svoje mnenje. Pa tudi drugi ljudje so tega mnenja. In če Vam je za obstanek, se ta stvar tudi uresniči.

Ako bode list "Proletarec" napaden od stranke ali oseb, se ima pravico zagovarjati, nikdar pa oseba, pa naj bode katerakoli hoče.

Ako se to uresniči, sem pripravljen jaz in še mnogo družih, kaj storiti za list. Za drugo si pa umijem roke. Za svobodo in enakopravnost.

Frank Stonich,

946 S. Ashland Ave.

Ta dopis je poslal so-dr. F. Stonič slovenskemu soc. klubu v Chicagi. Uredniški odbor je sklenil, priobčiti ta dopis, da tudi zunanji sodrugi izrečejo svoje mnenje pismeno tajniku A. Prečernu.

V SIBIRSKEM RUDOKOPU.

Tobolsk je bil že za nami. Po večdnevni vožnji na slabem vozu sem zagledal v daljavi visok hrib, sredi njega pa veliko odprtino, ki je podobna žrelu ugasnjene vulkana. Ko smo se približali, so nam iz sredine vdarjali nasproti slabi plini. Da sem se plinom privadil, sem zadrževal za nekaj časa sapo. Držeč robce pred nosom, sem korakal proti velikanski skalnati odprtini. Od sten so kapljale velike umazane kaplje, ki so se odtevale v amazano in gosto mlako pred odprtino.

Svet se je zniževal, ki se je pa dalje proti vzhodu in severu zopet vzdigoval 4.000 čevljev nad morsko gladino. Miljedolgi ledeniki so dajali rudokopu lice nepremagljive trdnjave.

Takoj ob levi stoji velikanska predpotopna stražnica, v kateri kozška četa opravlja vratarstvo službo. O notranjosti lahko le tisti sodi, ki je videl vso to nesnago. Nekaj amazanih klopi in surovo otesana miza so edino pohištvo.

Pred vhom sem opazil kot edini znak evropske "kulture" dvojno vrsto modernih pušk, sredi katerih je bradati kozak zamišljeno korakal gor in dol.

Šušbozvršujočemu častniku sem pokazal svojo legitimacijo, na kateri je bilo razločno zapisano, da si smem ogledati vse kaznilnice. Mladi vojak me je sprva zvedavo ogledoval, potem je pa zadovoljno prikimal. Morda me je smatral za kakoga kaznilniškega ravnatelja. Mogoče je bilo tudi to.

Vodnik, katerega mi je dal častnik, me je vodil po temnem, ozkem hodniku, ki je vodil navzdol. Zemlja je bila vsled vode tako mastna, da sem bil večkrat v nevarnosti, da spodrsnem in padem na tla. V hodniku so bile povsod kužne miazme.

Dasiravno sem bil oblečen v topel kožuh, vendar me je zeblo. Poleg je pa bila še tako trda tema, da je človek, komaj videl roko pred očmi.

Hodila sva kakih 10 minut, ko sem v daljavi opazil neko brljavo in utripajočo luč. Dozdevalo se mi je, da bo kmalu konec pota. Svet je bil čimdalje bolj močvirnat, mraz pa občutnejši. Pritajeno odmevajoč glas najnih korakov me je ne hote spominjal na moje pohode v podzemeljski jami ob obrežju Bajje. Dišalo je po plesnjevini trohlini in mrljih.

Pred rudokopom sva, je spregovoril moj voditelj in pokazal je na debelo železno mrežo, ki nama je zastavila pot. Med debelimi železnimi paličami bi komaj prodrla podgana. Na ključavnica so bile pritrjene debele železne verige.

Približal se je stražnik. Komaj mu je namignil moj voditelj, že je odprl vrata. Kako se je mučil, da je zarjavelo železno mrežo le toliko odprl, da sva mogla vstopiti.

Bila sva v širokem, ali dokaj nizkem prostoru, katerega je slabo razsvetljevala oljnata svetilka. Vsled slabe luči, se nisem mogel takoj informirati o razširjenju hodnika.

— Kje sva? sem vprašal svojega voditelja.

— V spalnici obsojencev, je odgovoril. Preje je bil to bogat rov, sedaj pa služi za ležišče.

Mene je zazeblo do kosti.

To gomilo, kamor ni nikdar posijalo solnce, je imenoval ta človek spalnico! V tej jami, polni miazmov, so nesrečnejši, katere so vladajoči nasilneži sem poslali, počivali od trudapolnega dela na klopih, na katerih je bilo malo gujile slame. V skalo so bile vklesane omaram podobne celice. Ves prostor je bil podoben velikemu čebeljaku. V vsaki celici je spalo po noči pet kaznencev. Pred vsako celico so bila močna železna vrata, s katerimi so zapirali kaznence kakor stekle pse.

Nikjer vrat, ne okna! Povsodi mokra skala in pa zarjavelo železo! Sla-

ma, katera je v bogim jetnikom služila za ležišče, je bila mokra in segnjita. To ležišče je bilo podobno malemu kupu gnoja. Mala slamnata blazina je služila za vzglavje, mokra vrečevina pa za odejo. Nikjer mize, ne stola! V nekem kotu je brlela na čast materi božji majhna svetilka.

Z gujevom sem opazoval ta kraj nesrečnejšev. Odleglo mi je, ko sva ostavila spalnico. Moj voditelj me je vodil v drug hodnik, katerega je zapiralo več železnih mrež. Slabe svetilke so razsvetljevale težavno pot. Sploh je pa bila zemlja nekoliko gostejša kakor v prvem hodniku. Povsod je vladala grozna tihoča.

Konec hodnika sva stopila v nekako prostorno dvorano. V sredi je stala okrogla miza, okoli nje pa trije stoli. Več bakelj, ki so bile pritrjene v železne obroče, so razsvetljevale ta prostor. Iz tega prostora je vodilo več hodnikov, kojih namen mi je bil neznan. Na stropu je bila gosta mreža, ki je branila svetlobi vhod v dvorano in ki je v svetlobo bakelj tužno obsevala ta prostor.

To je bil pravi rudokop.

Peklenski trušč je vdarjal na najino uho, katerega so kaznenci proizvodili s kladivom in pikom, vdarja joč na trde skalnate stene. Pred sabo sem gledal razdrapano bitja, z mršaviimi, dolgimi bradami, vnetimi očmi, vkovana v težko železje na nogah... kaznencev.

Tudi eden ni bil zdrav. Nikdo ni zvižgal pri težkem delu kako veselo pesnico. Vsi so molče udrihali s kladivom ali pikom. V časih so naju strahoma opazovali. Na rokah so jim rožljale težke verige, katere so morali po zakonu nositi. Prokleto pravosodje, ki tako kaznuje!

Precej kaznencev je bilo bosih, drugi so imeli čevlje, ali kakšne? Nekateri so imeli le sandale na nogah.

Čunje, v katere so bili oblečeni, so bile vsled vode, ki je kapljala neprenehoma nizdol, popolnoma premočene. Na velikanskih bradah so se pa blščale ledene sveče. Nikdar ne bodem pozabil, kar sem videl tukaj.

V obsevu bakelj so se mi dozdevali v bogi kaznenci kakor duhovi, ki se boje ljudi in ki globoko pod zemljo zvršujejo svoj težki poklic.

Le rožljanje verig, stokanje kaznencev, surovo priganjanje priganjačev me je spominjalo, da sem v sibirski kaznilnici.

Udarec s kladivom so doneli jednakoerno na uho. Kjer koli se je hotel kak kaznencev malo oddahneti, že ga je osorno pričel priganjati priganjač. Vse je dvelo z delom.

Popolnoma pomanjkanje solene svetlobe je spremenilo ta rudokop v grozno ječo. Na mene je to napravilo velikanski vtis, da kaznencem ni dovoljeno niti gleda nebeskega svoda, posutega z brezštevilnimi zvezdami.

Nekako posebno simpatično čustvo se je vzbudilo v meni do vitkega kaznencev, ki je težko sopeč razbijal trdo skalo. Stopil sem bližje.

— Zakaj si tu? sem vprašal.

Boječ me je pogledal in hitel je z delom.

— Kaznencem je prepovedano govoriti o vzrokih njihovega prognanstva, me je podučil priganjač.

Mene je zazeblo.

Živ pokopan, ne da bi smel povedati zakaj...

— Kdo je ta kaznencev? vprašal sem na tihoma svojega voditelja.

— Številka 114, odgovoril je lakonično.

— To vidim sam, sem odgovoril. Ali njegovo ime, njegova družina?

— To je grof T.... znani zarotnik. Več pa ne nemorem povedati o št. 114.

Slab, okužen zrak mi je jemal sapo. Kakor, da bi jezala mora na meni, me je tiskalo v sapniku.

— Peljite me na prosto, sem zaprosil voditelja.

Vbogat me je. Hitro sva korakala preko hodnikov proti izhodu, kjer me je zapovednik pozdravil.

— Kakšen vtis je napravila naša kaznilnica na Vas? me je vprašal ljubeznjivo.

Naredil sem mu poklon, da sem se izognil direktnemu odgovoru, kar je on smatral za priznanje.

— Kaj ne pridni ljudje, je zopet pričel ironično.

— Da, sem pripomnil jaz. Gotovo se vesele nedelje, gotovo je nedeljski počitek blagodejen za nje.

— Počitek... Kaznenci morajo vedno delati!

— Vedno?

— Gotovo! Radi tega so obsojeni na prisilno delo. Kdor vstopi v rudokop, ga ne ostavi nikdar!

— Ali to je barbarično, surovo!

— Pregnanci delajo vsaki dan dvanaest ur. Tako tudi ob nedeljah. Oni ne smejo nikdar počivati. Pač!... Kaj žlabodram? Dvakrat v letu se smejo odpočiti. Na velikonočno nedeljo in pa na carjev rojstni dan.

Tudi kapitalisti se spominjajo ob smrti ponižnih, pasjih duš. Marshall Field je to dokazal s tem, da se je spomnil v oporoki treh svojih priganjačev, ki so mu stali vedno zvesto ob strani pri izsesavanju delavcev. Pa naj še kdo trdi, da kapitalisti niso hvaležni ljudje?!

Po vsi Ameriki so socialisti dne 22. jan. t. l. priredili velike demonstracije v spomin krvave petrogradske nedelje.

Vzlie temu se giblje, če vprav nekateri kretini v Sloveniji blijujejo ogenj in žveplo na socialiste.

Osebnim prijatelji g. M. V. Kondare pravijo, da smo lagali, ko smo v letaku poročali, da dobiva g. M. V. Kondare od S. N. P. J. na leto \$580.

Mi radi priznamo, da smo se zmotili, ker g. M. V. Kondare dobiva v resni \$630 na leto od jednote.

\$480 dobiva kot tajnik in \$150 pa kot lastnik "Glas Svobode" za oglas jednote "Poleg teh dohodkov pa izerpava g. M. V. Kondare še posamezna društva pri naročanju riskovin.

G. M. V. Kondare dela to iz gole neosebičnosti, ker je res mož vnet za blagor naroda!

SMRTNA OBSODBA.

Spisal Jože Zavertnik.

Dasi je bilo še zgodaj, ko je pridral vlak na postajo B., vendar me je čakal moj prijatelj na železniškem peronu.

Prijatelj se je držal nekako resno, ko sva sedla v voz, v katerega sta bila vprežena dva čila konjiča. Pogledal sem mu v obraz, in ga vprašal po njegovi nenavadni resnosti, kajti znam mi je bil kot vesel človek, kojemu so le malokaterkrat resne gube temnile njegov obraz.

"Vidiš," pričel je prijatelj, "predno naju potegneta konjiča, bode N. N., končal na vislicah."

"Pa radi tega se vznemirjaš?" vprašal sem ga znova, da bi zvedel, česar je zločinec zakrivil, da mora končati na vislicah.

"Res, zamorec je," pričel je pripovedovati prijatelj, "ali dokazali mu pa vendar niso, da je on umoril bogato kmetico in njena otroka. On vse taji, vsi dokazi, katere je navedel državni pravdnik, se pa opirajo le na indicije. Vše temu so ga obsodili na smrt in danes v jutro bode smrtna obsodba izvršena."

Po kratkem molku je zopet nadaljeval. "Vidiš, vprav dokazi, ki slone na indicijah niso nič vredni. Kdo lahko dokaže, da je zamorec res morilec? Ali ni to strašno, če bode moral zamorec po nedolžnem umreti na vislicah? To bi bil grozen, strašen justičen umor! Najbolje je, da se smrtna kazen odstrani, s tem bi bil vsak justičen umor izključen."

Mejtem sva se pripeljala domov. Ko sva vsedla k zajuterku, je prijatelj pričel znova pripovedovati.

"Imava še dve uri časa, predno se odpeljeva na lov. Dokazati ti hočem, da bi sodniki ne smeli nikogar obsoditi v smrt, če bi imeli še tako odločne indicije dokaze. Bilo je 1. 19... ko je strel na voglu Clark in Madison ulice zvalil ljudi k oknu in na ulico. Na voglu Clark ulice je bila lepa gostilna, v kateri se je večkrat kegljal oozno v noč."

(Pride še.)

G liha vkupštriha.

Martin Kondare

in njegovi zavezniki se vesele, dokler je novcev na svet, ki jim nosijo denar v njih brezmejni žep.

Marija Terezija in prostozidarji.

Spisal **Sacher-Masoch**, za Slovence
priredil **Josip Logačan**.

TRETJE POGLAVJE.

V takozvani "rmeni dvorani" carskega dvora je Marija Terezija navadno zajutrkovala. Dvorne dame so bile večinoma že vse navzoče predno je vstopila cesarica. Pod krasnimi podobami slikarjev Pavla Veronese-a, Pal-mavechia in Tintorettega in veličimni ogledali, ki so krasili dvorano, so se dele dvorne dame v krasnih modnih toaletah. Nad mramornastim kamni-nom je pa visela umetniško izrezlja-na in pozlačena ura. Poleg vrat, ki so vodile v sobe cesarice, je pa stal srebrni škropilnik z blagoslovljeno vo-do, poleg njega pa lično mahalo.

Komaj sta vstopili grofici Fuchs in Montesanto, že je zapel znova zvonec. Dva mlada paža sta odprla vrata in Marija Terezija je veličastveno vstopila v dvorano. V levici je imela časniki, v desnici pa zvonec. Sredi dvorane je odzdravila prijazno pozdravu dvor-nih dam, potem pa pozvonila v tret-jič.

To je bilo znamenje za sobarice. Takoj je vstopila Elza pl. Budova, mlada in krasno dekle, v rokavi je pa nesla na srebrni tasi zajutek za cesar-rico. Marija Terezija je sledila sobar-rici z očmi, dokler ni položila zajut-erka na mizo, potem jo je pa prišla za ramo in ji rekla.

"Ona je dobro spala, ima jasne o-či. — Dobro jutro, moje dame."

Dvorne dame so odzdravile.

"Danes sem prav dobre volje," na-daljevala je cesarica; "ali vi grofica Fuchs zakaj?"

"Jaz se ne drznem —"

"Le brez cemerov!," spregovorila je znova Marija Terezija. "Ali je že čitala novi list?" Obenem ji je pa pomolila "Človeka brez predsod-kov".

"Prosim," je zdihnula stara dama.

"Kaj poročete k temu listu. Iz-vrsten list je. Pa odkritosrčen. Ta pi-še, kar se ni upal še nobeden minister povedati. 'Človeka brez predsodkov!' Lep naslov. Sedaj naj pazi vsakdo, kajti gospod Skala ima spričo pe-ro. List se mora naročiti," končala je cesarica in prisledla k zajutruku.

Komaj je cesarica končala, je za-šumelo po dvorani, da se je cesarica začudeno ozrla po dvorani. Vse dame so izvlekle iz svojih žepov "Človeka brez predsodkov" in pričele čitati..

"Kaj je novega," se je oglašila ces-arina, ko je končala z zajuterkom.

"Nekaj je posebno novega. Veli-čanstvo," je pričel jezuit, ki je bil do sedaj skrit za dvornimi damami. "Prostozidarsko ložo imamo na Du-naj, o čimur imamo dokaze."

"Ali je policija o tem poročala," je vprašala cesarica.

"Ne —"

"Jaz ne ljubim hujskanja," je na-glo segla vmes Marija Terezija. "Prostozidarji so pošteni ljudje, ki hočejo napredek, tega pa želim tudi jaz. Le njihove tajnosti se mi ne dopadejo, radi tega sem proti njim. Ali abso-lutno sem za Skalo, za "Človeka brez predsodkov"."

"Če je pa ta tudi prostozidar," je ponižno pripomnil jezuit.

"Jaz sem že povedala, da ne lju-bim hujskanja. Skala je odkritosrčen človek, ne pa prostozidar."

"Imamo dokaze," je pristavil je-zuit.

"Resnica je, da gospodje z dvora varujejo prostozidarsko ložo," je po-segla vmes grofica Montesanto.

"Hujskanje," je mrmrala cesarica.

"Zarota je proti morali, veri, proti jezuitom in proti nam," je nadalje-ovala Italijanka.

"Dobro," spregovorila je cesarica. "Dobro, mi se pa zavežimo proti njim. Izrabimo svojo moč, da razkrijemo tajnosti gospodov."

"Ha, ha, ha," se je smejal jezuit. "To je pa komično. Ha, ha, ha, kako naj bil presvetli cesar —"

"Cesar je tudi prostozidar?" je naglo vprašala cesarica.

"Veliki mojster," je odgovoril je-zuit.

"To je ne mogoče — cesar," je go-vorila cesarica. "Pač, pa ljubi take nevarnosti. — Ah, kako sovražim taj-nosti."

Jezuit je dosegel svoj cilj. Nezaup-ljivo in ljubosumno ženo je zadel na pravem mestu.

"To mora Vaše Veličanstvo popol-noma pomiriti," je tiho govoril je-zuit. "Če je cesar —"

"Kaj, pomiriti?" je jezno pričela cesarica. "Gospodje naj talkoj vsto-pijo."

Paži so odprli vrata.

Na čelu je vstopil cesar Fran Šte-fan I., njemu je sledil mladi nadvoj-vođa Jožef, kasnejši cesar Jožef II., njima so pa sledili drugi dvorjani v dvorano.

Cesar se je priklonil cesarici in pol-jubil roko.

"Kako ste spali?" vprašal je cesar-ico v francoščini.

"Dobro," odgovorila je hladno ces-arina.

Fran Štefan se je priklonil, potem vstopil v krog dvorjanov.

"Dobro jutro, mati," spregovoril je nadvojvoda in ji poljubil roko.

"Si zopet pozno v noč čital. Nikar ne taji, tvoje oči so rdeče. Kakšno knjigo pa imaš v žepu?"

"Kar je v ti knjigi posebno pri-te pripomnil Jožef.

"Vi torej podpirate ta list," je na-govorila cesarica svojega soproga.

"Seveda, dokler ga vi ne prepove-ste. Vaša cenzura je močnejša, kakor jaz, kajti jaz sem na Vašem dvoru le zasebnik."

"Jaz sem naročil sto iztisov," je pristavil Jožef, da bi jezil jezuita.

"Mi bodemo pa list uničele," je rekla Fuchsova.

"Da uničile ga bodemo," so prista-vile vse dvorne dame.

"Mi ga bodemo pa podpirali," je odgovoril pogumno Jožef. "Skala se bojuje proti glumačem v državi in cerkvi."

"Kdo je glumač v cerkvi, cesarska visokost?" je pohlevno vprašal je-zuit.

"Tisti hinavci, ljubi Maus," je od-govoril Jožef, ki v cerkvi izrabljajo človeške slabosti. In ti glumači so je-zu —"

"Kaj pomeni to očitjanje," je pri-pomnila cesarica.

"Nam se očita nokaj," je jecljal pobožno jezuit in zavič očmi proti ne-bu, "kar nismo zaslužili."

"Vaša zaveza s predpasniki," je pristavil cesar. "Morda bode te tudi to tajili?"

"Tu so nas prekosili prostozidar-ji," je ironično izrekel jezuit.

"Kaj?" je jezno vprašala cesar-ica.

"To je naravno," je sladko nada-ljeval jezuit in si veselja menal ro-ki. "Bratje išeejo sestre, katere po-tem v temni čumnati pripravijo za njih prihodnji poklie. Potem se jo od-pelje v ložo, kjer jo veliki mojster poljubi." Pri tem je pa jezuit pomen-ljivo pogledal cesarja.

"Grožno! Moj soprog," je dejala cesarica.

"Strašno," so mrmrale dvorne da-me.

"Potem pa stavi razna delikatna vprašanja, in po vsakem vprašanju ji podeli poljub miru," je nadaljeval pogumno zvič jezuit.

"Laži, same laži," je zaničljivo odgovoril cesar.

Marija Terezija je vstala in pričela hoditi gori in doli.

"To je slabo, brezbožno, državi ne-varno," je hitela ljubosumna žena.

Cesar se je temu smejal in je izre-kel:

"Mi sprejmemo napoved vojne."

"Pogin prostozidarjem," so klica-le dame.

"Vojna jezuitom," so odgovarjali gospodje.

"Doli s "Človekom brez predsod-kov," so odgovorile zopet dame.

"Živijo, "Človeka brez predsod-kov!" so smejoč zopet klicali gospo-dje.

Mej temi klici so se razšli. Cesarica je hitro zapustila dvorano. Na lieu se ji čitala jeza. Od tega dne je v res-nici pričel boj mej reakcijo in na-predkom, ki se je od dne do dne po-ojstril.

ČETRTO POGLAVJE.

Zgodaj v jutro je hodil drugi dan Skala po svoji sobi gor in dol in pre-mišljeval o nekem ojstrem članku, ka-terega je mislil v prvi številki priob-čiti proti jezuitom. Kar nekdo potr-ka na vrata.

"Prosto," zaklical je Skala.

Vstopila je njegova gospodinja.

"Gospod Skala," pričela je že na-pragu, "zunaj Vas pričakuje dvorni sluga."

"Cesar želite," je vprašal Skala Vstopivšega slugo.

"Tukaj je list za Vas," je pričel sluga. "Veseli me, da gledam moža, ki kritizira ministre in ojstro napada jezuite."

"Kdo mi je neki napisal list," je mrmral Skala, ko je dvorni lakaj za-pustil sobo. "Anonimen listek na se-stanek v dvoru. Tu se govori o pro-tekciji. Meni je vendar vsaka protek-cija zoperna. No, pogledati pa vendar pojdem."

Po tem samogovoru je hitro natak-nil trikotnik na glavo in odšel proti dvoru.

Ko je prišel na dvor, je korakal mi-mo lakajev in gardistov direktno v predsobo cesarice. V predsobi je na-letel na patra Mause, ki je pri kam-i-nu grel svoje grešne kosti.

Skala se mu je približal, da bi ga nagovoril. Jezuit mu je pa pomolil roko za poljub. Ali Skala, mesto da bi mu roko poljubil, ga je prijel za roko in jo krepko stresnil.

"Kdo ste?" je vprašal začudeno jezuit.

"Pisatelj in časnikar," je odgovo-ril Skala.

"Vrski ali posvetni pisatelj?" je vprašal znova jezuit.

"Kaj pa pišete?" je vprašal zve-davo jezuit.

"Jaz izdajam in pišem "Človeka brez predsodkov," je odgovoril Skala.

"Toda ljudstvo ima predsodke —"

"Da, resnica je," je hitel Skala. "To so zakrivilo jezuitje in drugi na-zadnjaki."

"Gospod Josip Skala," je pripom-nil sladko jezuit, "Vi ste na krivih potih. Ali kakor vidim, imate tudi precej pameti v svoji glavi. Vi ste morda sebič než, prestopite v naš ta-bor, kjer Vas čakajo časti, in zado-voljni bode te."

"Meni je načelo višje, kakor vse službe in časti na svetu," je hladno-krvno odgovoril Skala.

"Nikar ne odbijajte, kar se Vam ponuja," je hitel jezuit. "Spreobrite se, in dosegli bode te, kar Vaše sree želi."

Skala se je temu vsiljevanju s stra-ni jezuita le smejal.

"Apage satanas," je viknil jezuit in zgnil med vrati, ko je uvidel, da mu je njegov nerodni manever popol-noma izpodletel.

PETO POGLAVJE.

Komaj je jezuit ostavil sobo, že je vstopila Elza in je zvedavo uprla svo-je oči v Skalo. Ko se mu je nekoliko približala ga je nekaako osorno vprašala:

"Cesar želite?"

"Protekcije," je odgovoril Skala.

"Ha, ha, ha," se je nasmejala El-za. "Dobro, jaz Vas bodem proteži-rala."

"Ali ste Vi moja prijateljica," je ponovil Skala.

"Jaz?" se je smejala Elza. "Kdo pa ste Vi?"

"Jaz sem Skala."

"Tako zgloda torej človek, ki nima predsodkov," govorila je Elza in ga opazovala. "V resnici lep človek. Ali nimate predsodkov?"

"Ne," se je glasil odgovor.

"Tudi ta lepa dekleta ne?" je vprašala Elza in ga koketno pogle-dala.

Ali ste vi moja prijateljica," je vprašal znova Skala. "Ali mi ni-ste Vi pisal ta le listek?"

"Jaz se ne pečam z ljubavnimi raz-merami," je odgovorila Elza.

"Oprostite, tu se ne gre za ljube-zen," je povdarjal Skala, "ampak za protekcijo."

"Jaz Vas naj protežiram, jaz sobar-rica cesarice," se je poredno smeja-la Elza.

"Kakor nalašč," je pripomnil Ska-la. "Čitajte moj list, tu bode te našli vse, kar se dandanes piše proti privi-legijam." In hitro je segel v žep in ji izročil en iztis.

V tem se je oglašil zvonec v sobah cesarice. Elza je odhitela k cesarici, pustivši list na mizi.

Zopet je zapel zvonec, od zunaj je pa vstopil nadvojvoda Jožef.

Nadvojvoda bi bil kmalu veselja za-vrskal, ko je videl da je sobarica pu-stila list na mizi, ker je bil uverjen, da se kmalu vrne. Takoj je zdela nar-črt. Že mesece je čakal, da bi pisem-cc oddal lepi sobarici. A zaman. Se-daj je ležal list pred njim. Hitro se je odločil in vtaknil je pisemce v list. Komaj je pisemce vtaknil v list, že se mu je približal Skala, ki je v vsa-kem novodošlem videl svojega taj-nega prijatelja na dvoru.

"Gospod," pričel je nadvojvoda, "česa pa želite?"

"Prosim, ali mi niste poslali ta le listek?" je odgovoril Skala.

"Jaz?" vprašal je začudeno Jo-žef.

"Da," je trdovratno ponovil Ska-la.

"Čudno," je mrmral Jožef; toda takoj je veselo vskliknil. "Skala, iz-dajatelj "Človeka brez predsodkov" — jaz bi se bil že rad zdravno sezna-nil z Vami."

"Na dvoru imam v resnici dobre varuhe," je spregovoril Skala.

"Da, prostozidarji Vas varujejo," je pripomnil Jožef in pristopil k Ska-li, ker je spoznal, da ga smatra za prostozidarja. Dal mu je znamenje z roko, ker bi se bil rad seznanil s prostozidarji. A komaj se je dotaknil roke Skale, že mu je ta vrnil zneme-nje in zaklical: "Vi ste torej moj varuh!"

Nadvojvoda ga je trdo prijel za ro-ko in tiho izgovoril:

"Ne želite se, jaz sem Vaše zaupanje zlorabil — jaz nisem Vaš varuh, jaz nisem prostozidar."

"Kdo pa ste?" je razburjen vprašal Skala.

"Nadvojvoda Jožef in Vaš prijatelj," je odgovoril Jožef. "Vendar sem našel človeka, ki me bode vpeljal pri prostozidarjih."

"Ne morem," je odgovoril Skala.

"Zakaj?" je vprašal Jožef.

"Mi se borimo za enakost," je navdušeno nadaljeval Skala — "za splošnost, proti sebičnosti posamez-nikov, stanov in narodov. Boj egoiz-mu, naj že nastopa pod katerikoli krinko hoče."

"Jaz Vam zaupam," je odgovoril Jožef.

"Boj jezuitom," je govoril Skala. "V prvi številki bo izšel članek "na-

men posvečuje sredstva", da potegnem tem hinavcem krinko raz obraz. — Ali je Vaša trdna volja ustopiti v red prostozidarjev, kajti red ne pozna izjem," je po kratkem molku Skala zopet spregovoril.

"Jaz se bodem podvrigel vsaki skušnji, je zaklical veselo nadvojvoda. Jaz ne hrepenim po bojni slavi, ampak ljubim človeštvo."

Pozdravil je Skalo in odšel na hodnik.

(Dalje prihodnjič.)

Glencoe, Ohio.

Cenjani sodr. urednik!

Nejemljite v zlo okorni rok ter peresu delavca, kterege poklic je v pre-mogokopu, kjer se spravlja na dan črn zaklad v potu obraza in žuljavih rok, za boro našo eksistenco. — Da, delamo, mučimo se; in to se ponavlja od dne do dne. Počitek, ki nam je od-kazan za dobavo ove moči obuja v nas le skrb za našo bodočnost, ki ne-more biti mila nam, ki posedujemo le žuljave roke, kajti naša bodočnost je odvisna od razmir, v kterih živimo.

Zakaj delamo, čemu toliko delamo, ko vemo, da nedelamo za sé?

Mi delamo, a razmir so napram nam trpke in neizprosne — krute. De-lamo za lenuhe, ki so te razmir u-stvarili z namenom, da se delu sami odtegnijo.

Ti delaniči se na konto delavne ma-se zabavljajo; njih življenje je samo-pašno, razkošno. Boginja venera, igre, orgije itd. so njih altar idealizma.

In zakaj se to tako godi? Godi se zato, ker ti vedo, da delavstvo spi spanje pravičnega, da je delavski um vprežen v okove suženjstva! Masa se pusti trpinčiti, kakor močan vol od slabotnega priganjača.

V masi je moč, toda ni volje in edi-nosti, ki je uporu zoper izkoriščevanje prvi pogoj.

Zatorej rojaki, proč s prepiri, ki nam nekoristijo nič, in pridružimo se mednarodni razrednozavedni del-stranki!

Zavedni slov. delavci v Chicagi so se združili in ustanovili "slov. soc. zavezo", h koji smo se pridružili tudi mi z Glencoe, O., — izdali so dober, v resnici delavski list, ki nosi naslov "Proletarec". Ta list naj nas zastopa in naj bo naš vodnik, naj bo merilo delavske inteligence, glasilo zatiranih in teptanih.

Nič premišljati, takoj naj vsak naroči list in naj ga pazno čita. Kdor ima količjak razuma, mora priti do zaključka, da je list v resnici za koristi proletarecev.

List bo imel mnogo sovražnikov, ali nevstrašimo se jih, naš boj za pravico nam mora biti svet, — pravica mora zmagati! Brez boja ni zmage — in zmagati mora le armada sama in ne posamezniki, kterim naj bi se vsa stvar — po nazorih nekaterikov — prepuščala.

Tukaj imamo mednarodni soc. klub, — imamo podporno društvo in strokovno; torej smo precej organizirani in lahko ponosni na to.

Slov. delavci v Ameriki! Kjer le morete in kjer vas je le nekaj skupaj, ustanovite soc. klub in stopite v zvezo s "Proletarcem".

Čudno se mi zdi, da se ostali slov. časniki nezmenijo in nepozdravijo nov list, kot je to vedno in povsod navada; o "Proletarcu" pa ni bilo slišati ne dobrih niti slabih besed. Vsekakor je to značilno!

Mednar. soc. klub v Glencoe, O., ima svoje red. mes. seje vsako drugo sobodo večer v mesen. združeno z razpravami in razgovorom (diskuzijami). Vsako zadnjo sobodo večer v mescu pa ima svojo red. mes. sejo odbor sam.

Odborniki so: Ig. Žlemberger, predsednik; Jno Kravanja, tajnik; Mart. Pire, blagajnik.

Z bratsko-soc. pozdravom,
Jno Kravanja, taj.

— Za blagor naroda se najde danes ljudi na vseh konceh in krajih, dasi je to zelo težavna naloga; to nalogo izvršuje in jo hoče izvrševati tudi Konda!

Dokaz:

Lansko leto je naročil slov. soc. klub v Chicagi 300 članskih knjižic ter plačal za to račun, ki ga je predložil M. V. Konda (ki hoče biti socialist) \$15.

Letos pa se je klub obrnil na isto tiskarno sam, za isto število in kvaliteto ter na zaudenje izvedel račun, da nas 300 taceh knjižic stane le \$3.50.

Konda si je pri tem "delu" lansko leto "zaslužil" \$11.50 za nič.

Mož za blagor naroda.

NAZNANJE!

Vse tiste sodruge, kterim sem doposlal knjižice "Naša bogastva" in nabiralne knjige za naročnike "Proletarca", prosim najljudneje, da me obvestijo, ako hočejo te stvari prevzeti ozir. za stvar delovati.

Kdor teh nima namena ozir. nemo-re delovati za stvar, naj blagovoli pre-jete stvari vrniti, da se vemo ravnati.

Kdor pa želi imeti nabiralno knjižico za naroč. "Proletarca", naj nemudoma piše po tozadevno.

S socialističnim pozdravom,

A. Prešeren, taj.

— Slovenski socialistični klub je izdal knjižico "Naša bogastva". Knjižica stane le 5 centov. Vsakdo si jo lahko naroči pri sodr. Antonu Prešernu, 678 W. 17th St., Chicago, Ill.

"PROLETARCU" V PODPORO:

Podarjena ura, izrebrana na 100 tiketih à 5c. — \$5;

Math Keber \$2; Frank Bostič \$1; Jos. Ječmenjak \$5; veselo omizje pri M. Potokarju \$1.30; Math Stiehauner, Waukegan, Ill., 80c.; Glencoe, O., M. N. S. klub \$3; Ign. Žlemberger \$1; Jno Kravanja 50c. Skupaj \$19.60.

Izkazi, ki spadajo v drugo področje, se obnavljajo vsake tri mesece v listu, najne stvari pa pismeno.

J. Zobeč, Roslyn, Wash., \$1.

POZOR! SLOVENC! POZOR!

SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčih in butelj-kah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrežba točna in izborna. Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Ženske OBLEKE

raznovrstno blago, nogavice, rokavice itd. proti odplačilu na obroke ali takoj.

Ohnstein,
609 W. 21st STREET

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno — plačati le je zdravlilo. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago. Uradne ure: Od 1 do 3 po ol. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeti bolniki naj pišejo slovenski.

OBLEKE z unijsko znamko izdeluje po najnižji ceni

JOŽE FORST,
izučen krojač.

Čiščenje oblek po nizki ceni.

653-655 Blue Island Ave. in 20. ul.
CHICAGO, ILL.

NA DAN!

NA PLANO!

**"Slov. soc. zveza
v Ameriki"**

priređi v korist slov. soc. meseč.
"Proletarca"

dne 17. febr. t. l. ob 8 uri zvečer

v dvorani sodr. Jos. Poláčeka,
683 Loomis Str.,

veliko ljudsko veselico,

združeno z govorom,
petjem, deklamacijami,
in prosto zabavo.

Na to zabavo se vsi sodrugi, prijatelji in somišljeniki najljudneje vabijo!

VSTOPNINA ZA OSEBO 15c.

Dame v spremstvu ustop. proste.

ODBOR.

Jože Sabath

FERD. PETSCHÉ

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

JAVNI NOTAR

Pišite slovenski!

1317-1324 Unity Building

79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res. 5155 Prairie Ave.

Phone Drexel 7271.

izdeluje vse v to stroko spadajoče listine in prevzema tudi zastopstvo pred sodiščem. — Zastopnik "Metropolitan" in "Prudential" zavarovalne družbe.

576 W. 21st St., Chicago

SLOVENCem IN HRVATOM

priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselico
in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

683 LOOMIS STR.,

CHICAGO, ILL.

Tobey, unijski krojač

izdeluje novomodne obleke iz najfinejšega in najtrpežnejšega blaga po najnižji ceni. Plačila se sprejemajo po dogovoru tudi na obroke. — Rojaki, kateri žive izven Chicage, lahko določijo le natančno mero in obleka se jim izgotovi, kakor če bi bili pri meri v Chicagi. — Pišite slovenski!

685 W. 22nd St.,

Chicago, Ill.

ROJAKI POZOR!

Točiva izvrstno vino, pivo in žganje. Na prodaj so le najizvrstnejše unijske smodke.

Gorak in mrzel prigrizek prost.
Postrežba točna in solidna.

BRATA KOSIČEK

na 590 So. Centre Ave.,

Chicago, Ill.